

อุปลักษณ์ “心 /*sin*⁵⁵/ (ใจ)” กับรากฐานแห่งวัฒนธรรมจีน :
การวิเคราะห์ตามแนวทฤษฎีการหลอมรวมความคิด
“HEART” metaphors and its Chinese cultural origins:
Analysis based on conceptual integration theory

Received: *January 11, 2019*

Revised: *May 31, 2019*

Accepted: *June 20, 2019*

Yao Siqi

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

siqi.y@arts.tu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์อุปลักษณะ 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนเฉพาะกรณี คำว่า 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ปรากฏร่วมกับคำเรียกอวัยวะอื่นๆ ตามแนวคิดของทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาณในประเด็นเกี่ยวกับอุปลักษณะมโนทัศน์และการหลอมรวมความคิด พร้อมยังอธิบายถึงกระบวนการกลายเป็นอุปลักษณะของ 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนอีกด้วย จากการศึกษาพบคำศัพท์เรียกอวัยวะส่วนต่างๆ ได้แก่ 肠 /tʂʰɑŋ³⁵/ (ลำไส้), 肝 /kan⁵⁵/ (ตับ), 腹 /fu⁵¹/ (ท้อง), 胸 /cɛŋ³⁵/ (หน้าอก), 胆 /tan²¹⁴/ (ถุงน้ำดี), 肋 /ciɛ³⁵/ (ซี่ข้าง), 血 /ɛyɛ⁵¹/ (เลือด), 头 /tʰou³⁵/ (หัว), 眼 /ian²¹⁴/ (ตา), 目 /mu⁵¹/ (ตา), 骨 /ku²¹⁴/ (กระดูก) และ 髓 /suei²¹⁴/ (ไขกระดูก) เมื่อ 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนปรากฏร่วมกับคำเหล่านี้ จึงทำให้ 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) เป็นอุปลักษณะ และมีความหมายเปรียบเทียบกับเกี่ยวกับมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นความหมายระบุชี้เฉพาะถึงคน หรือความหมายที่อ้างถึงความคิด ความรู้สึก และลักษณะนิสัย ซึ่งเป็นคุณสมบัติเกี่ยวข้องกับมนุษย์ โดยกระบวนการที่ทำให้ 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนกลายเป็นอุปลักษณะนั้นผ่านกระบวนการหลอมรวมพื้นที่ความคิด ซึ่งเริ่มต้นจากพื้นที่ความคิดรับเข้าสองพื้นที่ และได้อาศัยคุณสมบัติทางความหมายที่สำคัญร่วมกันในพื้นที่ความคิดสามัญถ่ายทอดและโยงความสัมพันธ์ไปสู่พื้นที่ความคิดหลอมรวม ผลการศึกษาครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นถึงระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาจีนที่มีต่อเรื่อง “ใจ” ว่า “ใจ” เป็นทั้งนายของเรือนร่างและยังเป็นนายแห่งจิตวิญญาณและเขavnปัญญาแห่งมนุษย์ โดยมีคุณสมบัติทางการสั่งการและประสานงานภายในองค์กรรวมแห่งร่างกายมนุษย์ พร้อมผลักดันการทำงานขับเคลื่อนของอวัยวะร่างกายส่วนอื่นๆ และส่งเสริมความสมดุลของการทำงานเชิงสรีระ เพื่อสร้างระบบชีวิตอินทรีย์ ซึ่งลักษณะการคิดที่เป็นเอกลักษณ์อย่างป็นองค์กรรวมและเป็นระบบของชาวจีนนั้นจึงเป็นการยึด “ใจ” เป็นนายหลัก และมุ่งเน้นไปที่การเชื่อมต่อระหว่างอวัยวะร่างกายของมนุษย์ โดยการเกิดขึ้นของลักษณะการคิดที่สะท้อนให้เห็นได้จากการกลายเป็นอุปลักษณะ “ใจ” ดังกล่าวนี มีใช่เพียงแต่มีความสัมพันธ์อันแนบชิดกับ “มนุษย์และธรรมชาติสัมพันธ์ต่อกัน” และ “มนุษย์และธรรมชาติหลอมรวมเป็นหนึ่ง” อันเป็นระบบความคิดเชิงปรัชญาคลาสสิกจีนเท่านั้น แต่ยังได้รับอิทธิพลจาก “แนวความคิดเชิงองค์กรรวม” และ “แนวความคิดเชิงสมดุล” ของการแพทย์แผนจีนเช่นกัน ในขณะเดียวกัน ลักษณะการคิดนี้ยังเป็นการสืบต่อและแผ่ขยายแนวความคิด “หยินหยาง” และ “ป๋วยจาดู” ที่แบกรับแก่นแท้แห่งความเป็นวัฒนธรรมจีนโบราณห้าพันปีไว้ด้วย

คำสำคัญ : กระบวนการกลายเป็นอุปลักษณะ, อุปลักษณะ “心 /cin⁵⁵/ (ใจ)”, ทฤษฎีการหลอมรวมความคิด, ภาษาและวัฒนธรรม

Abstract

The purpose of this research paper is to study and analyse the “HEART” metaphors in Mandarin Chinese, especially those used in conjunction with words for other body parts, by applying cognitive linguistics theories related to conceptual metaphors and conceptual integration. In addition, the metaphorical process of the word “HEART” in Chinese is also examined. Words referring to other body parts found in this research included intestine, liver, stomach, chest, gallbladder, flank, blood, head, eyes, bone and bone marrow. When “HEART” is used with these words in Chinese, it becomes a metaphor whose figurative meaning relates to human beings. “HEART” metaphors may refer specifically to an individual human or to other human qualities such as thoughts, feelings and personalities. The metaphorical process of “HEART” in Chinese involves a conceptual blending process of mental spaces, which begins from two input spaces and relies on the important shared semantic properties of the generic space to be selectively projected to the blended space. The results of this research also illustrate Chinese language users’ notion of “HEART”. They view “HEART” as being not only the master of the body but also of the human soul and intelligence. It commands and co-ordinates holistic bodily functions as well as directs other body parts to perform and promote the balance of physiological functions in order to create an organic life system. The unique holistic and systematic thought process of the Chinese therefore regards “HEART” as the main leading organ, emphasizing its connection with other body parts. This manner of thinking, which is reflected in the metaphorical process of “HEART”, do has a proximate relationship with the classical Chinese philosophies of “correspondence between human and nature” and “harmony between human and nature” and has also been influenced by the Chinese medical theories of “holistic concept” and “balanced concept”. Moreover, such thinking may be seen as an inheritance and expansion of the “Yin-Yang” and “Five Elements” concepts, which have encapsulated the essence of traditional Chinese culture for five thousand years.

Keywords: metaphorical process, “HEART” metaphors, conceptual integration theory, language and culture

1. บทนำ

ภาษาและวัฒนธรรมเป็นองค์รวมเดียวกัน ดำรงอยู่ซึ่งกันและกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ภาษาในฐานะที่เป็นสมบัติทางปัญญาที่มีโดยเฉพาะของมนุษย์นั้นมิได้มีเพียงบทบาทสำคัญในกระบวนการเผยแพร่และพัฒนาทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการตระหนักรู้ต่อโลกของมนุษย์ ส่วนการใช้ภาษาเชิงอุปลักษณณ์มิใช่เพียงแค่ว่าเป็นปรากฏการณ์เชิงวาทศิลป์ประเภทหนึ่งที่พบได้บ่อยๆ เพื่อให้ลักษณะการใช้ภาษาของมนุษย์ยิ่งเพิ่มภาพความชัดเจนขึ้น แต่สิ่งที่ยิ่งสำคัญไปกว่านั้นคือ อุปลักษณณ์เป็นกลไกอันมีประสิทธิภาพในการสะท้อนให้เห็นถึงความคิดทางการตระหนักรู้ และระบบโน้ตทัศน์ของมนุษย์อีกด้วย (Lakoff & Johnson, 1980; 2003; Ungerer & Schmid, 2006, pp.118-122)

ตามแนวคิดทางภาษาศาสตร์ปริชาน การที่ทำให้โน้ตทัศน์กับความคิดของมนุษย์เกิดขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางร่างกาย (Lakoff & Johnson, 1980; 2003) ซึ่งลักษณะพื้นฐานของการสร้างมโนทัศน์กับความคิดดังกล่าวนี้เกิดจากการสัมผัสรับรู้ถึงส่วนต่างๆ ของร่างกายมนุษย์เป็นหลัก จนค่อยๆ ก่อรูปของมโนทัศน์ขึ้นมาในความคิดของตนเอง (Wang, 2005, p.37) โดยปกติแล้ว ผู้คนมักจะนำอวัยวะร่างกายที่คุ้นชินมาใช้ในการสร้างมโนทัศน์แบบอุปลักษณณ์ เพื่อที่จะเรียนรู้และรับสัมผัสมโนทัศน์ที่สลับซับซ้อนและเป็นนามธรรมมากขึ้น เพียงเพราะว่าประสบการณ์ทางร่างกายมีบทบาทอันสำคัญในกระบวนการที่มนุษย์เข้าใจและตระหนักรู้โลกภายนอก ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงหลีกเลี่ยงมิได้ที่จะใช้คำศัพท์เกี่ยวกับอวัยวะร่างกายมาอธิบายสรรพสิ่งต่างๆ ในโลกภายนอก โดยนำเอาความรู้ความเข้าใจในส่วนต่างๆ แห่งร่างกายตนเองที่จัดอยู่ในขอบเขตมโนทัศน์ต้นทาง (source domain) มาถ่ายโยงไปยังความเข้าใจต่อสรรพสิ่ง และมโนทัศน์อื่นๆ ที่จัดอยู่ในขอบเขตมโนทัศน์ปลายทาง (target domain) เพื่อได้รับรู้ความหมายหรือมโนทัศน์ใหม่ ขณะเดียวกัน คำศัพท์เกี่ยวกับอวัยวะร่างกายเหล่านี้ ได้สร้างความหมายเชิงอุปลักษณณ์ใหม่และขยายความหมายอย่างต่อเนื่องอีกด้วย โดยอาศัยกลไกทางปริชานที่เรียกว่า อุปลักษณณ์

นอกจากอุปลักษณณ์แล้ว กระบวนการขยายความหมายแบบการหลอมรวมความคิด (conceptual integration/conceptual blending) ก็เป็นกระบวนการทางปริชานที่สำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินกิจกรรมทางความคิดของผู้คนเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินกิจกรรมทางความคิดแบบสร้างสรรค์ (Fauconnier, 1998, p.24) อันที่จริง “ขอบเขตมโนทัศน์ต้นทาง” และ “ขอบเขตมโนทัศน์ปลายทาง” ในทฤษฎีอุปลักษณณ์มโนทัศน์ ก็คือพื้นที่ความคิดทั้งสองพื้นที่ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการการถ่ายโยงเชิงอุปลักษณณ์ (Fauconnier, 1985, pp.1-2) แต่เมื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎีอุปลักษณณ์มโนทัศน์ ทฤษฎีการหลอมรวมความคิดมิได้มี “ขอบเขตมโนทัศน์” เป็นหน่วยพื้นฐานของโครงสร้างการตระหนักรู้ แต่ถือเอาขอบเขตมโนทัศน์เป็นพื้นที่ความคิดรับเข้า และดำเนินการปฏิบัติทางการปริชานต่อพื้นที่ความคิดเหล่านี้

พื้นที่ความคิด (mental space) เป็น “ห่อบรรจุทางความหมาย” (conceptual package) ที่สร้างขึ้นเพื่อบรรจุวัตถุประสงค์ในการทำความเข้าใจซึ่งกันและกันขณะที่ผู้คนดำเนินการคิดไตร่ตรองและพูดคุยแลกเปลี่ยน (Fauconnier & Turner, 1996, p.84) กระบวนการหลอมรวมดำเนินการปฏิบัติการ (running) อยู่บนพื้นฐานแห่งสองพื้นที่ความคิดรับเข้า (two input spaces) เพื่อที่จะผลิตสร้างพื้นที่ความคิดหลอมรวม (blended space) ซึ่งพื้นที่ความคิดนี้ได้กลั่นกรองโครงสร้างเฉพาะส่วน (partial structure) ออกมาจากสอง

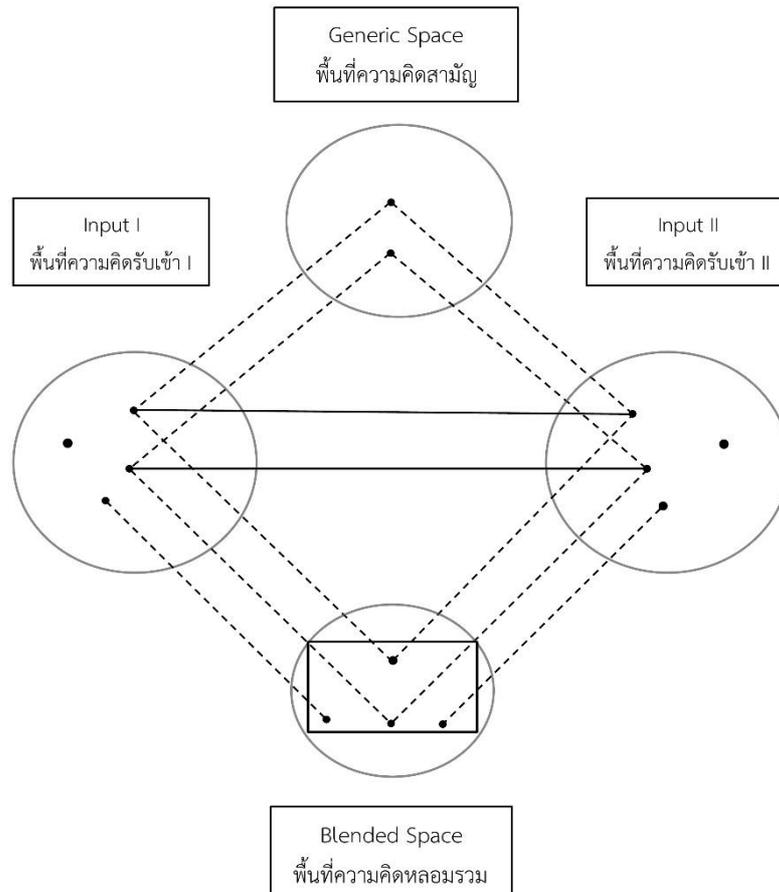
สามัญ (generic space) และพื้นที่ความคิดหลอมรวม (blended space) กระบวนการดำเนินการหลอมรวมความคิดมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

พื้นที่ความคิดรับเข้าสองพื้นที่ที่เป็นที่มาของข้อมูลภาษาเพื่อที่จะนำไปสู่การหลอมรวมความคิด สำหรับพื้นที่ความคิดสามัญนั้นเป็นพื้นที่ที่ครอบคลุมคุณสมบัติทางความหมายที่สำคัญร่วมกันของพื้นที่ความคิดรับเข้าสองพื้นที่ดังกล่าว (Fauconnier & Turner, 2002) โดยมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางความหมายแบบข้ามพื้นที่ความคิด (cross-space mapping) ระหว่างสิ่งที่เป็คู่กัน (counterpart connection) ในพื้นที่ความคิดแต่ละพื้นที่ องค์ประกอบและโครงสร้างส่วนต่างๆ ในพื้นที่ความคิดรับเข้าสองพื้นที่ได้อาศัยพื้นที่ความคิดสามัญ (generic space) ถ่ายทอดและโยงความสัมพันธ์ทางความหมายไปยังอีกพื้นที่ความคิดนั้นก็คือนพื้นที่ความคิดหลอมรวม (blended space) (Fauconnier, 1985; 1994; Fauconnier & Turner, 1996)

โพลคอนเนียร์ (Fauconnier, 1994) ยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่า การสร้างความหมายสามารถมองเป็นกระบวนการทางการกระตุ้นพื้นที่ความคิดตั้งแต่สองพื้นที่ความคิดขึ้นไป พร้อมทั้งดำเนินการหลอมรวม (blending) พื้นที่ความคิดเหล่านี้ จนทำให้เกิดพื้นที่ความคิดใหม่และก่อรูปความหมายใหม่ขึ้นมา (Fauconnier, 1994) กระบวนการดังกล่าวนี้เกี่ยวพันกับการถ่ายโยงความสัมพันธ์แบบข้ามพื้นที่ความคิด (cross-space mapping) กล่าวคือเป็นการหลอมรวมพื้นที่ความคิดอันมาจากพื้นที่ความคิดรับเข้าสองพื้นที่ความคิดขึ้นไป ซึ่งกล่าวได้ว่าการถ่ายโยงเฉพาะส่วนอยู่ระหว่างสองพื้นที่ความคิดรับเข้า (Fauconnier, 1998, p.12) ในทางภาษาศาสตร์ปริชาน ทฤษฎีการถ่ายโยงแบบข้ามพื้นที่ความคิด (Fauconnier, 1985; 1994; 1997; Fauconnier & Turner, 1994; Fauconnier & Sweetser, 1996) ได้อาศัยหลักการถ่ายโยงในทางคณิตศาสตร์มาประยุกต์ใช้เพื่อนำไปสู่การอธิบายความคิดจินตนาการ และกระบวนการอนุมานของสมองมนุษย์ ซึ่งเชื่อว่ากระบวนการดังกล่าว ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางการถ่ายโยงแกมโนทัศน์หนึ่งในพื้นที่ทางความคิดกับมโนทัศน์อื่น หรือหลากหลายพื้นที่ทางความคิด เช่นเดียวกับที่อ็อกเลย์ (Oakley, 1998, p.326) ได้ระบุว่า การที่ผู้คนเรียกว่าความคิดและการอนุมานนั้นโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นการประกอบสร้างขึ้นโดยการถ่ายโยงอันซับซ้อนของข้อมูลแบบข้ามพื้นที่ความคิด จนก่อรูปพื้นที่ความคิดใหม่ กล่าวคือเป็นขั้นตอนการก่อรูปโครงสร้างความหมายใหม่ในกระบวนการกลายเป็นอุปลักษณ์ ผู้คนมักจะอาศัยตามความสัมพันธ์ทางการถ่ายโยงระหว่างพื้นที่ความคิดรับเข้าในการดำเนินการถ่ายโยงความสัมพันธ์ทางความหมายแบบข้ามพื้นที่ความคิด ส่วนการสร้างความหมายเชิงอุปลักษณ์นั้นปรากฏอยู่ในกระบวนการหลอมรวมความคิด กระบวนการนี้สะท้อนให้เห็นถึงระบบวิธีคิดของมนุษย์ว่าเป็นลักษณะเชิงสร้างสรรค์ อาจเป็นเพราะระบบความคิดของมนุษย์จะสร้างความสัมพันธ์ และโครงสร้างอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ความคิดต่างๆ และด้วยเหตุนี้จึงสร้างความหมายใหม่ และมโนทัศน์ใหม่ (Fauconnier, 1997)

นอกเหนือจากพื้นที่ความคิดแล้ว การหลอมรวมความคิดเกิดขึ้นในเครือข่ายการหลอมรวมความคิด (conceptual integration networks) ซึ่งเครือข่ายนี้ตามรูปแบบฉบับทั่วไปประกอบพื้นที่ความคิดสี่พื้นที่ โดยมีพื้นที่ความคิดรับเข้าสองพื้นที่ (input spaces) พื้นที่ความคิดสามัญ (generic space) และพื้นที่ความคิดหลอมรวม (blended space) อันประกอบรวมขึ้นมาจากสองพื้นที่ความคิดรับเข้า ทั้งสี่พื้นที่ความคิดเป็น

พื้นฐานในการสร้างเครือข่ายการหลอมรวมความคิดขึ้นมา โดยผ่านการถ่ายโยงความหมายระหว่างกัน และเชื่อมประสานซึ่งกันและกัน ดังแผนภูมิภาพดังนี้

รูปที่ 1 แผนภูมิแสดงเครือข่ายการหลอมรวมความคิด (ปรับปรุงมาจาก Fauconnier & Turner, 2002, p.46)

จากแผนภูมิภาพข้างต้น สี่พื้นที่ความคิดใช้วงกลมสีอันแสดงแทน จุดที่บิสิตาภายในวงกลมแทน องค์ประกอบโครงสร้างที่ต่างกันของแต่ละพื้นที่ ส่วนการถ่ายโยงความสัมพันธ์ระหว่างทุกองค์ประกอบที่สำคัญ เชื่อมต่อด้วยสายเส้น เส้นทึบแสดงถึงการถ่ายโยงความสัมพันธ์เพียงบางส่วนระหว่างพื้นที่ความคิดรับเข้าที่หนึ่ง (input space 1) และพื้นที่ความคิดรับเข้าที่สอง (input space 2) ความสัมพันธ์ทางการถ่ายโยงความหมายนี้ เชื่อมต่อส่วนประกอบที่สอดคล้องกันในสองพื้นที่ความคิดรับเข้า ขณะที่เส้นประบ่งชี้ถึงการถ่ายโยงความสัมพันธ์ ทางความหมายระหว่างกันแบบข้ามขอบเขตพื้นที่ความคิดระหว่างแต่ละพื้นที่ อนึ่ง กรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้าในพื้นที่ ความคิดหลอมรวมแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างความหมายที่สร้างใหม่ (emergent structure)

นอกจากนี้ โพลคอนเนียร์และเทอร์เนอร์ (Fauconnier & Turner, 1998) ยังมีความเห็นว่า การก่อรูป โครงสร้างใหม่เป็นกระบวนการทางปริชาณที่เป็นพลวัต ซับซ้อน และจำเป็นต้องสำแดงความสามารถทาง จินตนาการ อย่างไรก็ตาม โครงสร้างใหม่ที่อยู่ในพื้นที่ความคิดหลอมรวมจะไม่ได้เกิดขึ้นโดยตรงจากการผลิตของ พื้นที่ความคิดรับเข้า แต่เกิดขึ้นโดยอาศัยการปฏิบัติขับเคลื่อนทางความคิดที่สอดประสานกัน 3 ประเภท ได้แก่ การประกอบภาษา (composition) การทำให้ความหมายสมบูรณ์ (completion) และการแผ่ขยายความ

(elaboration) อันเป็นกิจกรรมหรือกระบวนการหลอมรวมทางความคิดสามประเภทเพื่อให้มีโครงสร้างปรากฏ และสร้างขึ้นใหม่ในพื้นที่ความคิดหลอมรวม ซึ่งโครงสร้างทางความคิดดังกล่าวเรียกว่า โครงสร้างความหมายใหม่ (emergent structure) จะเห็นได้ว่า การที่มีโครงสร้างความหมายใหม่ปรากฏขึ้นมานั้นมิได้สำเร็จถึงการกลายเป็นอุปลักษณ์โดยกระบวนการเดียว แต่โดยปกติแล้วมักจะต้องผ่านกระบวนการการหลอมรวมทางความคิด (Fauconnier, 1985; 1994; Fauconnier & Turner, 1996)

ทฤษฎีการหลอมรวมความคิดนอกจากมีพื้นฐานที่พัฒนาจากแนวคิดอุปลักษณ์โน้ตส์และแนวคิดของพื้นที่ความคิด (Benczes, 2006, p.53) แล้ว ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับทฤษฎีการหลอมรวมความคิดคือ สามารถที่จะนำมาใช้ในการอธิบายความหมายเชิงอุปลักษณ์ และกระบวนการกลายเป็นอุปลักษณ์ เนื่องจากพื้นที่ความคิดหลอมรวมมีกลไกทางความคิดที่สามารถช่วยอธิบายถึงโครงสร้างความหมายใหม่ที่ไม่ปรากฏในพื้นที่ความคิดรับเข้าสองพื้นที่ (Evans & Green, 2006, pp.407-408) กล่าวคือ โครงสร้างความหมายที่จัดอยู่ในพื้นที่ความคิดรับเข้าสองพื้นที่ได้ถ่ายโยงไปยังพื้นที่ความคิดหลอมรวม จึงไม่ใช่เป็นเพียงแค่การประกอบรวมเข้าด้วยกันเท่านั้น แต่ผลที่ได้จากการดำเนินการในพื้นที่ความคิดหลอมรวมมากกว่าการผสมรวมของส่วนต่างๆ (Evans & Green, 2006, p.439) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แนวคิดอุปลักษณ์โน้ตส์อธิบายในเรื่องการเปรียบเทียบหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง และการถ่ายโยงความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างสองขอบเขตมโนทัศน์ (หรือระหว่าง input 1 กับ input 2) แบบหนึ่งต่อหนึ่ง แต่บางทีความหมายที่ขยายจากการประกอบของสองคำหรือสองโครงสร้างความหมายไม่ได้อยู่ในสองขอบเขตมโนทัศน์ (two input spaces) แต่เป็นโครงสร้างความหมายใหม่ที่เหนือกว่าสองขอบเขตมโนทัศน์ ด้วยเหตุนี้ เราจึงจำเป็นต้องอาศัยทฤษฎีการหลอมรวมความคิดและเครือข่ายการหลอมรวมความคิด (conceptual integration networks) ในการอธิบายความหมายใหม่ที่เกิดจากการประกอบคำ เพราะพื้นที่ความคิดหลอมรวมเป็นตัวช่วยที่ทำให้เราสามารถเข้าใจถึงโครงสร้างความหมายใหม่นี้ได้

การวิเคราะห์อุปลักษณ์ 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีน โดยพิจารณาจากการถ่ายโยงความสัมพันธ์ทางความหมายตามแนวคิดอุปลักษณ์โน้ตส์ของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) เน้นวิเคราะห์เรื่องการถ่ายโยงความคล้ายคลึงกันทางความหมายแบบข้ามขอบเขตความหมายจาก 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ที่จัดอยู่ในขอบเขตความหมายต้นทางไปสู่เรื่องอื่นๆ ที่จัดอยู่ในขอบเขตความหมายปลายทาง แต่ในกรณีที่ 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ปรากฏร่วมกับคำอื่นๆ ทำให้มีคำใหม่พร้อมมีความหมายใหม่เกิดขึ้นนั้น ความหมายเปรียบเทียบอาจไม่ได้อยู่ที่คำว่า 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) เพียงคำเดียวเท่านั้น แต่เป็นผลที่มาจากการหลอมรวมความคิดของคำที่ปรากฏร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ การวิเคราะห์ด้วยกระบวนการหลอมรวมความคิดจะช่วยให้เข้าใจความหมายเปรียบเทียบของอุปลักษณ์ 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) และทราบที่มาของความหมายได้ดียิ่งขึ้น

2.2 ทฤษฎีเรื่อง “หยินหยาง” และ “ปญจธาตุ”

ทฤษฎีหยินหยางและปญจธาตุ¹เป็นส่วนประกอบพื้นฐานที่สุดในโลกทัศน์ของคนจีนโบราณ ซึ่งแทรกซึมผ่านระบบแนวความคิดทางปรัชญาจีนโบราณ และการแพทย์แผนจีนโบราณ โดยมีเพียงแต่มีผลกระทบอย่างลึกซึ้งและกว้างขวางต่อวัฒนธรรมจีนเท่านั้น (Chen, 2014; Xu, 1999) แต่ยังเป็นการตกผลึกทางความคิดและเขาวนปัญญาของชาวจีนโบราณ แนวคิดทฤษฎีหยินหยางและปญจธาตุจึงไม่ได้ปรากฏออกมา

อย่างไร้เหตุผล แต่เป็นผลผลิตของการสังเกตเชิงมหภาคกับการคิดเชิงจุลภาคของกรรมกรแรงงานชาวจีนโบราณที่มีต่อคุณลักษณะ และกฎเกณฑ์ทางการพัฒนาต่อตนเอง ตลอดจนสรรพสิ่งต่างๆ ที่สามารถรับรู้เป็นรูปธรรมได้ในโลกธรรมชาติ (Yi, 2017; Zhu & Xu, 2015) ในระหว่างกระบวนการปฏิสัมพันธ์เรียนรู้กับธรรมชาติแต่ละครั้งๆ ความรู้ความเข้าใจของบรรพบุรุษชาวจีนต่อเรื่องหยินหยาง และปัญหาธาตุได้ริเริ่มตั้งแต่ความเข้าใจที่เรียบง่ายจนพัฒนาเป็นมโนทัศน์แห่งนามธรรม จวบจนกลายเป็นทฤษฎีในท้ายที่สุด (Liang, 2007; Shi, 2016, p.23) ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของทฤษฎีหยินหยาง และปัญหาธาตุโดยสังเขป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 ทฤษฎีเรื่อง “หยินหยาง”

หลักทฤษฎีหยินหยางเป็นสารัตถะแห่งวัฒนธรรมจีน (Shi, 2018) โดยเชื่อว่า สรรพสิ่งใดๆ ในโลกธรรมชาติล้วนประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ 2 แบบ คือหยินหยางตรงกันข้ามกัน กับหยินหยางรวมกันเป็นหนึ่ง การขับเคลื่อนแบบความตรงกันข้ามและรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของหยินหยางนั้นเป็นสาเหตุหลักของทุกสรรพสิ่งที่เกิดขึ้น พัฒนา เปลี่ยนแปลงและสูญสลายไปในโลกธรรมชาติ (Jia, Guo, Zhu, & Hou, 2014; Shi, 2016, p.22)

คำว่า “หยินหยาง” (“阴阳”) พบเห็นครั้งแรกสุดในอักษรโลหะ (จินเหวิน 金文) (Shi, 2018) แนวคิดหยินหยางมาจากคัมภีร์โจวอี้ (《周易》) ซึ่งได้อาศัยหยางเหยา (ลายลักษณ์ที่แทนหยาง 阳爻) และหยินเหยา (ลายลักษณ์ที่แทนหยิน 阴爻) มาประยุกต์ใช้ในการอนุมานอย่างผันแปรจนก่อร่างกลายเป็นแนวคิดหยินหยาง โดยความขัดแย้งระหว่างหยางเหยาและหยินเหยาโดยพื้นฐานแล้วมาจากประสบการณ์การเรียนรู้ของมนุษย์ต่อโลกธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว บรรพบุรุษจีนได้สัมผัสประสบการณ์เกี่ยวกับปรากฏการณ์ตรงข้ามของธรรมชาติด้วยตัวเอง (เนื่องจากแสงแดดที่มีการเปลี่ยนแปลง คนจีนโบราณจึงสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงของหยางในภูเขาด้านที่ถูกแสงแดดสาดส่อง ขณะที่หยินแสดงด้านภูเขาที่ถูกเงามืดปกคลุม) จนค่อยๆ รวบรวมสรุปออกมาเป็นแนวคิดหยินหยางที่ตรงข้ามกัน แต่ไม่ใช่โดยสิ้นเชิง เช่น ฟ้า-ดิน (天地), พระอาทิตย์-พระจันทร์ (日月), ช่วงกลางวัน-กลางคืน (昼夜), หนาว-ร้อน (寒暑), ชัดสว่าง-มืด อึมครึม (明暗), ผู้ชาย-ผู้หญิง (男女), ขึ้น-ลง (升降) และบน-ล่าง (上下) เป็นต้น ล้วนสามารถใช้แนวคิดหยินหยางในการอธิบายได้ (Jia, Guo, Zhu, & Hou, 2014; Liu & Han, 2014; Zhou, 2012)

นอกจากนี้ ในตำราหวงตี้เนยจิง (《黄帝内经》) งานประพันธ์ของการแพทย์แผนจีนนั้น ใช้ “น้ำ” (“水”) และ “ไฟ” (“火”) เป็นสัญลักษณ์แห่งหยินหยาง คุณลักษณะของตัวแทนของน้ำและไฟได้สะท้อนคุณสมบัติพื้นฐานของ “หยิน” (“阴”) และ “หยาง” (“阳”) โดย “หยิน” และ “หยาง” สามารถอนุมานได้ถึงหลากหลายสิ่ง และปรากฏการณ์ต่างๆ มากมาย โดยปกติแล้ว ทุกสรรพสิ่งในโลก อันเป็นความเคลื่อนไหวที่รุนแรง เคลื่อนที่ออกนอก เคลื่อนขึ้นสู่ข้างบน ความอบอุ่น ความส่องสว่าง ล้วนจัดเป็นประเภทของหยาง ในทางกลับกัน ความสถิตนิ่งอยู่กับที่ การสวงวนอยู่ภายใน เคลื่อนลงสู่เบื้องล่าง ความหนาวเหน็บ ความหมองมัวที่ตรงข้ามกันนั้น ล้วนจัดเป็นประเภทของหยิน (Qin, Chen, Tian, & Hua, 2013; Xing, 2004) รูปแบบแนวคิดนี้ค่อยๆ พัฒนากว้างขึ้นไปเพื่ออ้างถึงความต่างกันสองด้านหรือแนวโน้มที่จะต่อต้านกันในทุกปรากฏการณ์ธรรมชาติ (Jia, Guo, Zhu, & Hou, 2014) ปรากฏการณ์ธรรมชาติแบบขัดแย้งตรงกันข้ามกัน

เกือบทั้งหมดในจักรวาลล้วนสามารถอธิบายได้ด้วยหยินและหยาง ยิ่งรวมเข้ากับแนวคิดปรัชญาแล้วจึงรวบรวมสรุปออกมาเป็นความหมายของ “หยินหยาง” ได้นั่นเอง ดังนั้นจึงเกิดเป็นวิชาปรัชญาแห่งหยินหยาง และเป็นประโยชน์แก่สาขาวิชาที่หลากหลาย (Shi, 2018)

โดยทั่วไปแล้ว เนื้อหาพื้นฐานของทฤษฎีหยินหยางประกอบไปด้วยหยินหยางรวมเป็นหนึ่ง (阴阳一体), ความตรงกันข้ามของหยินหยาง (阴阳对立), หยินหยางเป็นรากฐานซึ่งกันและกัน (阴阳互根), การเกิดการดับของหยินหยาง (阴阳消长) และการเปลี่ยนแปลงไปมาของหยินหยาง (阴阳转化) (Jia, Guo, Zhu, & Hou, 2014) ซึ่งหยินและหยางมีใช้วัตถุสารอันมีตัวตน แต่เป็นความสัมพันธ์อย่างหนึ่งที่สอดคล้องกัน (Zhang, 2017) ส่วนสองด้านอันตรงข้ามกันของหยินหยาง โดยเนื้อแท้ก็คือ สองแง่มุมที่ขัดแย้งกัน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างสองแง่มุมที่ขัดแย้งกันเช่นนี้ เป็นความสัมพันธ์แห่งความขัดแย้งที่เป็นเอกภาพและยับยั้งซึ่งกันและกันเพียงรักษาความสัมพันธ์เช่นนี้เอาไว้ สรรพสิ่งจึงจะสามารถเติบโตพัฒนาได้อย่างมั่นคงเป็นปกติ และสิ่งมีชีวิตจะสามารถคงสภาพความสมดุลเอาไว้ได้ (Qin, Chen, Tian, & Hua, 2013) โดยทฤษฎีแห่งหยินหยางเน้นการอธิบายความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างคุณลักษณะความขัดแย้งที่เป็นเอกภาพ และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติที่อยู่ภายในของสรรพสิ่ง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎีหยินหยางแล้ว ทฤษฎีปัญญาธาตุกลับเน้นการอธิบายความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างสรรพสิ่ง และความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ ซึ่งด้วยเหตุนี้เอง ในขณะเดียวกันกับที่ทฤษฎีหยินหยางเกิดขึ้น ทฤษฎีปัญญาธาตุก็เกิดขึ้นมาได้อย่างประจวบเหมาะพอดี เพื่อที่จะอธิบายความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างสรรพสิ่งต่างๆ กับการเกี่ยวพันทางการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติได้อย่างดียิ่งขึ้น (Tan, 2016, p.112) โดยมีรายละเอียดดังหัวข้อต่อไปนี้

2.2.2 ทฤษฎีเรื่อง “ปัญญาธาตุ”

ทฤษฎีปัญญาธาตุเกิดขึ้นจากแนวคิดการเกิดทฤษฎีบุขารธรรมชาติในทางศาสนา ที่เรียกว่า “ปัญญาธาตุ” (“五行”) คือ ธาตุซึ่งเป็นสภาพสารพื้นฐานที่มี 5 ประเภท ได้แก่ ทอง ไม้ น้ำ ไฟ และดิน อันประกอบสร้างขึ้นเป็นโลก (Dang, 2017) โดยการปฏิบัติในระยะเวลาชีวิต และการสืบอายุขัยอันยาวนานของชาวจีนโบราณได้ตระหนักถึงทอง ไม้ น้ำ ไฟ และดิน ว่าเป็นสารขั้นพื้นฐานที่สุดอันจำเป็นอย่างขาดมิได้ และด้วยเหตุนี้จึงขยายความได้ว่าทุกสรรพสิ่งในโลกล้วนบังเกิดขึ้นโดยการเปลี่ยนแปลงทางความเคลื่อนไหวระหว่างสารพื้นฐานเหล่านี้ (Lin, 2005) แต่ “ปัญญาธาตุ” ไม่ได้เป็นเพียงแค่การระบุอธิบายแบบครอบคลุมและสรุปความเป็นนามธรรมของคุณลักษณะเฉพาะและคุณสมบัติแห่งสารทั้งห้าเท่านั้น แต่ยังเป็นการนำโลกและธรรมชาติมาสำรวจตรวจดูในฐานะองค์รวมที่ประสานกลมกลืนกันเป็นหนึ่งเดียว สรรพสิ่งในโลกไม่ได้ดำรงอยู่อย่างแน่หนึ่งเพียงโดดเดี่ยว แต่สร้างความสัมพันธ์บางอย่างกับสิ่งแวดล้อมรอบข้างอยู่เสมอ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่โดยตลอด คนจีนโบราณจึงใช้รูปแบบ “ปัญญาธาตุ” มาอธิบายต่อทุกสรรพสิ่งในจักรวาลและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอันซับซ้อน เพื่อลดรูปความสัมพันธ์และความเฉพาะตัวในลักษณะเช่นนี้ให้ง่ายยิ่งขึ้น (Liang, 2007; Shi, 2016, p.23)

ความหมายของปัญญาธาตุปรากฏอยู่ในช่วงยุคราชวงศ์เซี่ยชางตอนต้นก่อนราชวงศ์โจวตะวันตก ที่มาเกี่ยวกับทฤษฎีปัญญาธาตุนั้นกลับมีมากมายหลากหลาย มีที่มาจากกิจกรรมการผลิตอย่างใน “ทฤษฎีวัตถุทั้งห้า”

(“五材说”)², “ทฤษฎีห้าทิศ” (“五方说”)³ ที่จารึกในคัมภีร์กระดองเต่า (卜辞), อาชีพในสมัยโบราณ มี “ทฤษฎีห้างาน” (“五工说”) การใช้นิ้วมือคำนวณเลขและเกิดเป็น “ทฤษฎีห้าเลข” (“五数说”) เป็นต้น ความเป็นมาดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า การที่ทำให้แนวคิดปรัชญาธาตุได้เกิดขึ้นมานั้น บรรพบุรุษจีนได้ผ่านการเรียนรู้ประสบการณ์จากสังคมนิยมชาติในกระบวนการปฏิบัติงานมายาวนานนับตั้งแต่สมัยโบราณ โดยนำ “ทฤษฎีห้าเลข” มาเป็นตัวอย่าง ช่วงเวลาที่คนจีนโบราณทำการคำนวณ แวดตานั้นจะจับจ้องไปที่มือข้างหนึ่ง ในมือมีเพียง 5 นิ้ว มือสามารถสร้างสรรค์สรรพสิ่งได้ ดังนั้นคนจีนโบราณจึงเชื่อว่า “ห้า” เป็นตัวเลขที่เพียงพอที่จะบันทึกสรรพสิ่งได้ กล่าวคือจำนวนสรรพสิ่งหาไม่ไกลจากห้า หกก็คือห้าบวกหนึ่ง เจ็ดก็คือห้าบวกสอง เป็นเช่นนี้ไล่ไปสามารถเปลี่ยนแปลงผันแปรไปต่างๆ นานา เช่น เครื่องคำนวณอย่างลูกคิดก็เป็นเครื่องยืนยันในการใช้หลักเหตุผลนี้ จากการปฏิบัติของคนจีนโบราณเกิดเป็นแนวคิดปรัชญาธาตุออกมา ก็ถือเป็นการรวมไว้แล้ว ซึ่งทุกสรรพสิ่ง (Shi, 2016, p.23) ดังนั้น ทฤษฎีปรัชญาธาตุแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่เรียกว่าประสบการณ์ของมนุษย์ และการสร้างรูปตัวตน มนุษย์เราจำเป็นต้องผ่านพฤติกรรมและผลทางความคิดของตัวเอง ถึงจะสั่งสมประสบการณ์จากชีวิตประจำวันได้เพื่อนำมาใช้ในการรู้จักและทำความเข้าใจตัวเอง (Lin, 2014, pp.1-2)

นอกจากนี้ โดยหลักของแนวคิดปรัชญาธาตุต่อการจัดหมวดคุณสมบัติของสรรพสิ่งคือ ยี่ต “มนุษย์และธรรมชาติสัมพันธ์ต่อกัน” (“天人相应”)⁴ และ “มนุษย์และธรรมชาติหลอมรวมเป็นหนึ่ง” (“天人合一”)⁵ ไว้เป็นแนวทางหลัก ปรัชญาธาตุเป็นแก่นกลาง โดยใช้องค์ประกอบทิศทางห้าและองค์ประกอบอวัยวะภายในทั้งห้าของร่างกายมนุษย์เป็นกรอบโครงร่างพื้นฐาน และแม้แต่การผสมรวมปรากฏการณ์ธรรมชาติไปจนถึงปรากฏการณ์ความเจ็บป่วยทางสรีระร่างกายของมนุษย์ ก็ยังอุปนัยตามคุณสมบัติเช่นนี้ (Lin, 2014, p.16)

เมื่อได้นำทฤษฎีปรัชญาธาตุมาใช้ในการเรียนรู้ในศาสตร์ปรัชญาธาตุทางแพทย์แผนจีน เผยให้เห็นว่าร่างกายมนุษย์นั้นเป็นระบบที่มีการควบคุมความสมดุลซึ่งกันและกันของอวัยวะต่างๆ และระบบเล็กๆ ในร่างกายมนุษย์นี้ยังเป็นเช่นเดียวกับวัฏจักรการหมุนเวียนของระบบโลกธรรมชาติ (Lin, 2014, pp.1-2) ซึ่งด้วยเพราะเหตุนี้เอง ทฤษฎีทางการแพทย์แผนจีนจึงได้เอาอวัยวะทั้งห้า (หัวใจ ตับ ม้าม ปอด และไต) เป็นศูนย์กลาง นำเอาอวัยวะต่างๆ ของร่างกายมนุษย์ ความรู้สึกทางด้านจิตใจ ตลอดจนปัจจัยแวดล้อมที่สัมพันธ์กันอย่างแนบชิดกับมนุษย์ จัดรวมเข้าสู่ระบบปรัชญาธาตุที่สอดคล้องซึ่งกันและกันด้วยสภาพแห่งคุณสมบัติและการทำงานของสิ่งเหล่านี้ในโลกทางธรรมชาติแห่งจักรวาล สรรพสิ่งที่มีความสอดคล้องซึ่งกันและกันกับปรัชญาธาตุ คือ ห้าทิศ (ตะวันออก ใต้ กลาง ตะวันตก เหนือ), ห้าอากาศ (ลม ร้อน ชื้น แห้ง เย็น), ห้ารส (เปรี้ยว ขม หวาน เผ็ด เค็ม) และห้าสี (เขียว แดง เหลือง ขาว ดำ) เป็นต้น และความสอดคล้องซึ่งกันและกันของภายในร่างกายมนุษย์ กับปรัชญาธาตุ มีห้าอวัยวะ (ตับ หัวใจ ม้าม ปอด ไต) ห้าทวาร (ตา ลิ้น ปาก จมูก หู) ห้าเนื้อเยื่อแห่งกาย (เส้นเอ็น หลอดเลือด กล้ามเนื้อ ผิวหนัง กระดูก) และห้าอารมณ์ (โกรธ ดีใจ ครุ่นคิด เศร้า กลัว) เป็นต้น (แสดงรายละเอียดในตารางที่ 2 จากภาคผนวก) ซึ่งสร้างขึ้นเป็นระบบร่างกายมนุษย์แบบปรัชญาธาตุ อันต่างกันในเรื่องแท้ แต่เหมือนกันในรูปสัณฐาน (Li & Yang, 2015; Zhu, 2000) เหตุนี้เอง การตระหนักรู้ต่อโครงสร้าง และหน้าที่การทำงานเกี่ยวกับร่างกายมนุษย์ของคนจีนโบราณ ได้ผสมรวมกับทฤษฎีหยินหยาง และปรัชญาธาตุ จึงเกิดเป็นระบบทฤษฎีพื้นฐานของการแพทย์แผนจีนขึ้น โดยตำราหวงตี้เน่ยจิง ในฐานะที่เป็นหลักสำคัญของทฤษฎีทางการแพทย์แผนจีนได้วางรากฐานแห่งการเกิดขึ้น และการพัฒนาของแนวความคิด “มนุษย์และธรรมชาติ

สัมพันธ์ต่อกัน” (“天人相应”) และ “มนุษย์และธรรมชาติหลอมรวมเป็นหนึ่ง” (“天人合一”) ซึ่งความนัยนี้เองได้สะท้อนถึงความกลมกลืนและความเป็นเอกภาพระหว่างมุมมองเชิงมหภาคของธรรมชาติจักรวาล กับมุมมองเชิงจุลภาคของปรากฏการณ์ทางชีวิตมนุษย์ (Wang & Yan, 2011 cited in Yu & Ma, 2018)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัญญาตุดหีนหยางเป็นจิตวิญญาณแห่งประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจของคนจีนสมัยก่อน ซึ่งเป็นมโนทัศน์นามธรรมที่ได้กลั่นสกัดจากปรากฏการณ์และสิ่งจำเพาะออกมา โดยผ่านการไตร่ตรองคำนึงอย่างลำบากยากเย็นมายาวนาน จนกลายเป็นระเบียบวิธีและปรัชญาสากลได้อย่างเหลือเชื่อ ซึ่งได้นำพาบรรดาศาสตร์และกิจการทางวัฒนธรรมจีนเติบโตพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยตลอดกว่าหลายพันปี แก่นที่แท้จริงของปัญญาตุดหีนหยางคือ การนำทุกสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์โลกธรรมชาติและสังคมมนุษย์ สรุปความเป็นระบบหีนหยางและปัญญาตุดตามคุณลักษณะความเป็นหีนหยางและปัญญาตุด จากนั้นก่อสร้างระบบใหญ่ของจักรวาลทั้งปวงตามความสัมพันธ์หีนหยางและปัญญาตุด (Jia & Yang, 2010; Shi, 2016, p.24)

ในโลกธรรมชาติมีหีนหยางและปัญญาตุด ร่างกายมนุษย์เองก็มีหีนหยางและปัญญาตุด ซึ่งสอดคล้องสัมพันธ์ และเติมเต็มซึ่งกันและกันกับหีนหยางและปัญญาตุดแห่งโลกธรรมชาติ โดยหัวใจนั้นตั้งอยู่ตรงส่วนกลางของร่างกายมนุษย์ คนจีนโบราณจึงเชื่อว่าหัวใจสัมพันธ์กับจิตที่ถูกควบคุมโดยธรรมชาติ ซึ่งเหมือนดังการรวมศูนย์กลางแห่งอำนาจของประเทศ ดังนั้น “ใจ” เป็นนายแห่งจิต อันมีฐานะความสำคัญของการเป็นนายแห่งร่างกายมนุษย์ และพัฒนาสู่การเป็นศูนย์กลางแห่งการประสานความเป็นองค์รวมของชีวิต (Li & Yang, 2015) ดังที่ยิวหวิหนิง (Yu, 2009, p.105) ได้กล่าวว่า มนุษย์กับธรรมชาติมีความสอดคล้องกันและกัน “ใจ” ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางปรีชาของมนุษย์ (central faculty of cognition) จัดอยู่ตำแหน่งศูนย์กลางของร่างกายมนุษย์ (the central of the body) ในขณะที่มนุษย์นั้นเป็นศูนย์กลางของจักรวาล (the core of the universe) (หากถอยมามองในมุมกว้าง มนุษย์นั้นก็เป็ศูนย์กลางของจักรวาลอีกทอดหนึ่ง : คำอธิบายเสริมจากผู้วิจัย)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

อุปลักษณณ์ 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ที่ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้เก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ พจนานุกรมภาษาจีนสมัยปัจจุบัน [The Contemporary of Chinese Dictionary (7th ed.), 现代汉语词典 (第 7 版)] และฐานข้อมูลของศูนย์วิจัยภาษาศาสตร์ภาษาจีนมหาวิทยาลัยปักกิ่ง (Center for Chinese Linguistics PKU, CCL) รวมทั้งคลังข้อมูลภาษาจีนสมัยใหม่ของมหาวิทยาลัยภาษาและวัฒนธรรมแห่งกรุงปักกิ่ง (BLCU Chinese Corpus, BCC) โดยคัดเลือกข้อมูลเฉพาะคำว่า 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ปรากฏร่วมกับคำเรียกอวัยวะส่วนต่างๆ ทุกประการ ยกเว้นตัวอย่างที่บ่งชี้ถึงความหมายตรงตามประจํารูปคำ เช่น คำว่า 心肺 /cin⁵⁵ fei⁵¹/ (ใจ-ปอด) ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานทั้งในเรื่องอุปลักษณ์มโนทัศน์ (conceptual metaphor) และทฤษฎีการหลอมรวมความคิด (conceptual integration) รวมทั้งความเป็นมาและความสำคัญของทฤษฎีเรื่อง “หยินหยาง” (“yin-yang”) และ “ปี่ญจธาตุ” (“five elements”) ในวัฒนธรรมจีน

3.2 เก็บรวบรวมข้อมูลที่ประกอบในการศึกษาครั้งนี้

3.3 วิเคราะห์อุปลักษณ์ 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนจากข้อมูลตัวอย่าง โดยพิจารณาเรื่องการหลอมรวมความคิดจากพื้นที่ความคิด (mental spaces) ทั้ง 4 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ความคิดรับเข้าสองพื้นที่ (input spaces) พื้นที่ความคิดสามัญ (generic space) และพื้นที่ความคิดหลอมรวม (blended space) พร้อมยกตัวอย่าง และอธิบายถึงรายละเอียดของกระบวนการกลายเป็นอุปลักษณ์ และแสดงการถ่ายโยงความสัมพันธ์ทางความหมายแบบข้ามพื้นที่ความคิด (cross-space mapping) ด้วยเครือข่ายการหลอมรวมความคิด (conceptual integration networks)

3.4 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

4. ผลการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความหมายเปรียบเทียบของคำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนเมื่อ 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ปรากฏร่วมกับคำเรียกอวัยวะส่วนอื่นๆ และใช้เป็นอุปลักษณ์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า อุปลักษณ์ 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนนอกจากมีความหมายเปรียบเทียบเกี่ยวกับคนแล้ว ยังมีความหมายเปรียบเทียบที่อ้างถึงความคิด ความรู้สึก และลักษณะนิสัย ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ โดยผู้วิจัยพบปรากฏการณ์ทางภาษาดังกล่าวจำนวนทั้งหมด 12 ประการ ได้แก่ 心肠 /ein⁵⁵ tɕʰaŋ³⁵/ (ใจ-ลำไส้), 心腹 /ein⁵⁵ fu⁵¹/ (ใจ-ท้อง), 心肝 /ein⁵⁵ kan⁵⁵/ (ใจ-ตับ), 心胸 /ein⁵⁵ cyŋ⁵⁵/ (ใจ-หน้าอก), 心血 /ein⁵⁵ eye⁵¹/ (ใจ-เลือด), 心眼 /ein⁵⁵ ian²¹⁴/ (ใจ-ตา), 心目 /ein⁵⁵ mu⁵¹/ (ใจ-ตา), 心头 /ein⁵⁵ tʰou³⁵/ (ใจ-หัว), 心胆 /ein⁵⁵ tan²¹⁴/ (ใจ-ถุงน้ำดี), 心髓 /ein⁵⁵ sui²¹⁴/ (ใจ-ไขกระดูก), 心骨 /ein⁵⁵ ku²¹⁴/ (ใจ-กระดูก) และ 心肋 /ein⁵⁵ ei³⁵/ (ใจ-ซี่ข้าง) ผู้วิจัยจะแสดงตัวอย่างประโยคพร้อมอธิบายกระบวนการกลายเป็นอุปลักษณ์ของคำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

康宁汉小姐是个心肠很好性格温柔的新英格兰女人。(BCC , 《京华烟云》)

康宁汉小姐是个	心肠	很好
kāng níng hàn xiǎo jiě shì gè	xīn cháng	hén hǎo
k ^h aŋ ⁵⁵ niŋ ³⁵ xan ⁵¹ eiəu ³⁵ teie ²¹⁴ ʔ ⁵¹ ky ⁵¹	cin ⁵⁵ tɕ ^h aŋ ³⁵	xən ³⁵ xau ²¹⁴
Miss Kang Ninghan is a	heart-intestine	very good
性格温柔的	新英格兰	女人
xìng gé wēn róu de	xīn yīng gé lán	nǚ rén
eiŋ ⁵¹ ky ³⁵ uən ⁵⁵ ɿou ³⁵ tɿ	cin ⁵⁵ iŋ ⁵⁵ ky ³⁵ lan ³⁵	nu ²¹⁴ ɿən ³⁵
gentle personality	New England	women

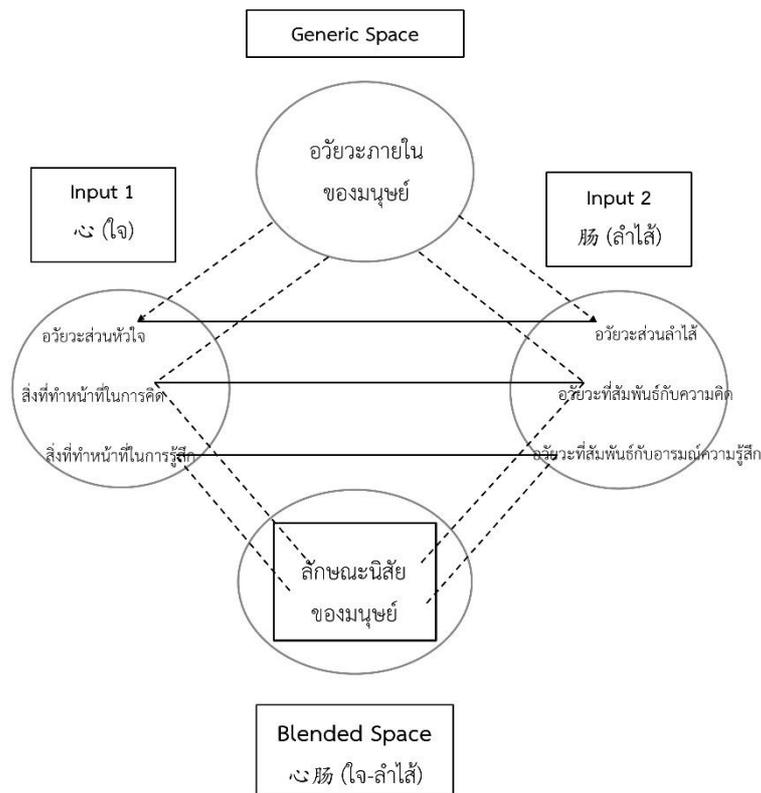
แปล : นางสาวคังหนิงฮั่นเป็นผู้หญิงแห่งนิวอิงแลนด์ที่มี ใจใส (น้ำใจหรืออุปนิสัย) ดีงาม และนิสัยอ่อนโยน

【心肠 /cin⁵⁵ tɕ^haŋ³⁵/ (ใจ-ลำไส้)】 หมายถึง จิตใจหรือน้ำใจที่มีจุดประสงค์; อุปนิสัย (CASS Institute of Linguistics Dictionary, 2016, p.1453)

- พื้นที่ความคิดรับเข้า 1 (input space 1): [心 /cin⁵⁵/ (ใจ)]
- พื้นที่ความคิดรับเข้า 2 (input space 2): [肠 /tɕ^haŋ³⁵/ (ลำไส้)]
- พื้นที่ความคิดสามัญ (generic space): อวัยวะภายในของมนุษย์

ตัวอย่างข้างต้น เป็นการใช้คำว่า 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) เป็นอุปลักษณณ์และมีความหมายเปรียบเทียบที่อ้างถึงลักษณะนิสัย โดยพิจารณาด้วยกระบวนการหลอมทางความหมายแบบเครือข่ายสะท้อน (mirror networks) กล่าวคือ การหลอมรวมความหมายทางความคิด โดยประกอบด้วยพื้นที่ความคิดรับเข้า (input spaces) สองพื้นที่คือ “心 /cin⁵⁵/ (ใจ)” กับ “肠 /tɕ^haŋ³⁵/ (ลำไส้)” นั้นมีพื้นที่ความคิดสามัญ (generic space) ที่เกิดจากกรอบความคิดเดียวกันนั่นก็คือ “อวัยวะภายในของมนุษย์” โดยคำว่า 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ในพื้นที่ความคิดรับเข้าที่หนึ่ง หมายถึง หัวใจ; อวัยวะภายในร่างกายคนหรือสัตว์ชั้นสูงที่ผลักดันการหมุนเวียนของเลือด (CASS Institute of Linguistics Dictionary, 2016, p.1453) ส่วนคำว่า 肠 /tɕ^haŋ³⁵/ (ลำไส้) ในพื้นที่ความคิดรับเข้าที่สองมีความหมายประจำคำ หมายถึง ลำไส้ โดยปริยายถึงอวัยวะในการคิด และอารมณ์ อาทิ คำว่า 愁肠 /tɕ^hou³⁵ tɕ^haŋ³⁵/ (ระทมทุกข์-ลำไส้; ความรู้สึกที่เศร้าระทม) และ 衷肠 /tɕun⁵⁵ tɕ^haŋ³⁵/ (ภายในจิตใจ-ลำไส้; เรื่องในความคิด) (CASS Institute of Linguistics Dictionary, 2016, p.147) เมื่อนำความหมายที่เกิดจากพื้นที่ความคิดรับเข้าสองพื้นที่มาหลอมรวมกัน โดยผ่านขั้นตอนการประกอบภาษา (composition) การทำให้ความหมายสมบูรณ์ (completion) และการแผ่ขยายความ (elaboration) เพื่อนำไปสู่การเกิดโครงสร้าง

ความหมายใหม่ (emergent structure) แบบสมบูรณมากขึ้นในพื้นที่ความคิดหลอมรวม (blended space) คือ “ลักษณะนิสัยของมนุษย์” ดังแผนภูมิแสดงกระบวนการหลอมรวมความคิดดังนี้

รูปที่ 2 แผนภูมิของ “心肠 /cin⁵⁵ tɕ^haŋ³⁵/ (ใจ-ลำไส้)”

แสดงกระบวนการหลอมรวมความคิดที่ทำให้ “心 /cin⁵⁵/ (ใจ)” เป็นอุปลักษณ

กระบวนการหลอมรวมทางความคิดที่ทำให้ 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) เป็นอุปลักษณและมีความหมายเปรียบเทียบเกี่ยวกับลักษณะนิสัยเกิดจากการหลอมรวมทางความคิดของคำที่ผสมรวมในพื้นที่ความคิดรับเข้าสองพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วย “心 /cin⁵⁵/ (ใจ)” และ “肠 tɕ^haŋ³⁵/ (ลำไส้)” โดยมีการหลอมรวมทางความคิดจากคุณสมบัติทางความหมายของ [สิ่งที่ทำหน้าที่ในการคิด] และ [สิ่งที่ทำหน้าที่ในการรู้สึก] ในคำว่า “心 /cin⁵⁵/ (ใจ)” และคุณสมบัติทางความหมายของ [อวัยวะที่สัมพันธ์กับความคิด] และ [อวัยวะที่สัมพันธ์กับอารมณ์ความรู้สึก] ในคำว่า “肠 tɕ^haŋ³⁵/ (ลำไส้)” ไปยังพื้นที่ความคิดหลอมรวมคือ “心肠 /cin⁵⁵ tɕ^haŋ³⁵/ (ใจ-ลำไส้)” ซึ่งหมายถึง ลักษณะนิสัยของมนุษย์ โดยอาศัยคุณสมบัติทางความหมายร่วมกัน [อวัยวะภายในของมนุษย์] ในพื้นที่ความคิดสามัญ

กระบวนการหลอมรวมความคิดดังกล่าว เป็นการแสดงเครือข่ายการหลอมรวมความคิดระหว่างพื้นที่ความคิด 4 พื้นที่ทำให้ “心 /cin⁵⁵/ (ใจ)” เกิดกระบวนการเชิงอุปลักษณ (metaphorical process) จากเดิมที่หมายถึงอวัยวะหัวใจกลายเป็นความหมายเปรียบเทียบเกี่ยวกับลักษณะนิสัย ซึ่งเป็นความหมายใหม่ที่จัดอยู่ในพื้นที่ความคิดหลอมรวมและไม่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ความคิดรับเข้า โดยคุณสมบัติของ [心 /cin⁵⁵/ (ใจ)] ในพื้นที่

ความคิดรับเข้าที่หนึ่งและคุณสมบัติของ [肠 /tɕʰaŋ³⁵/ (ลำไส้)] ในพื้นที่ความคิดรับเข้าที่สองต่างก็มีลักษณะที่สอดคล้องอย่างเป็นเหตุเป็นผลของพื้นที่ความคิดรับเข้าสองพื้นที่คือ [อวัยวะภายในของมนุษย์] จัดอยู่ในพื้นที่ความคิดสามัญ และมีกระบวนการถ่ายโยงความหมายร่วมกันจากพื้นที่ความคิดรับเข้าสองพื้นที่ไปยังพื้นที่ความคิดหลอมรวมจึงกลายเป็น “心肠 /cin⁵⁵ tɕʰaŋ³⁵/ (ใจ-ลำไส้)” หมายถึง อุปนิสัยหรือลักษณะนิสัย ซึ่งคำว่า 心肠 /cin⁵⁵ tɕʰaŋ³⁵/ (ใจ-ลำไส้) ในภาษาจีนถึงแม้เป็นคำที่ประกอบด้วยคำว่า “心 /cin⁵⁵/ (ใจ)” และ “肠 /tɕʰaŋ³⁵/ (ลำไส้)” แต่ไม่ได้มาจากการประกอบความหมายของ “หัวใจ” และ “ลำไส้” เพราะมีความหมายใหม่ที่เกิดจากการหลอมรวมความคิด หมายถึง อุปนิสัยหรือลักษณะนิสัย ดังนั้น การรับรู้ลักษณะนิสัยของคนใดคนหนึ่งเปรียบได้กับการรู้ “ใจ” และรู้ “ไส้” ของคนคนนั้นด้วย จะเห็นได้ว่า ความหมายของคำว่า “心肠 /cin⁵⁵ tɕʰaŋ³⁵/ (ใจ-ลำไส้)” ที่สรรค์สร้างขึ้นใหม่ในพื้นที่ความคิดหลอมรวมถึงแม้มีส่วนมาจากพื้นที่ความคิดรับเข้าทั้งสองพื้นที่ แต่จนหลอมรวมเป็นเนื้อเดียวกันและมีความหมายใหม่เกิดขึ้นซึ่งไม่ได้ปรากฏในพื้นที่ความคิดรับเข้าทั้งสองพื้นที่ ทั้งนี้จึงแสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่ทำให้ 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) กลายเป็นอุปลักษณณ์และมีความหมายเปรียบเทียบเกี่ยวกับลักษณะนิสัย

การถ่ายโยงความหมายจากกระบวนการหลอมรวมความคิดข้างต้นนี้นอกจากจะแสดงให้เห็นว่า คำว่า 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนเป็นอุปลักษณณ์ที่มีความหมายเปรียบเทียบที่อ้างถึงลักษณะนิสัยของมนุษย์แล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาจีนอีกด้วย กล่าวคือ การที่ในภาษาจีนมีการใช้คำว่า 心肠 /cin⁵⁵ tɕʰaŋ³⁵/ (ใจ-ลำไส้) โดยเปรียบเทียบ 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) เป็นเหมือนมนุษย์หรือลักษณะนิสัยของมนุษย์สามารถสะท้อนให้เห็นถึงผังภาพเชิงวัฒนธรรม (cultural schema) ในการแพทย์แผนจีน (Yu, 2009, p.200; Xu, 2016, p.3) ว่า หัวใจกับลำไส้เล็กสะท้อนภายในและภายนอกกัน (心与小肠相表里) คือความสัมพันธ์ของหัวใจและลำไส้เล็ก อันหนึ่งอยู่ภายนอก อีกอันหนึ่งอยู่ภายใน เนื่องจากแพทย์แผนจีนเชื่อว่าร่างกายเป็นอินทรียัตถุที่เป็นองค์รวม ร่างกายมนุษย์มีอวัยวะทั้ง 5 เป็นศูนย์กลาง ถืออวัยวะต้นและอวัยวะกลางเป็นหยินหยาง อันหนึ่งเป็นหยิน อันหนึ่งเป็นหยางเชื่อมภายในและภายนอกกัน อวัยวะต้นและอวัยวะกลางเป็นองค์รวมเดียวกัน สามารถส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้น การอุปลักษณณ์ของคำศัพท์อวัยวะในร่างกายภาษาจีนส่วนมากจะเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายแต่ละส่วน โดยเฉพาะความสัมพันธ์แบบสอดคล้องกัน หัวใจในอวัยวะต้นทั้ง 5 สอดคล้องกับอวัยวะกลางทั้ง 6 คือลำไส้เล็ก (Liu, Yang, & Wang, 2015, p.376; Wang & He, 2007, p.178) ดังนั้น ในภาษาจีนจึงมีการใช้คำอุปลักษณณ์เกี่ยวกับ 心肠 /cin⁵⁵ tɕʰaŋ³⁵/ (ใจ-ลำไส้) ตัวอย่างเช่น 好心肠 /xau²¹⁴ cin⁵⁵ tɕʰaŋ³⁵/ (จิตใจดี), 坏心肠 /xuai⁵¹ cin⁵⁵ tɕʰaŋ³⁵/ (จิตใจเลว), 热心肠 /ɣ⁵¹ cin⁵⁵ tɕʰaŋ³⁵/ (จิตใจกระตือรือร้น), 心肠软 /cin⁵⁵ tɕʰaŋ³⁵ .uan²¹⁴/ (จิตใจเมตตา) และ 心肠歹毒 /cin⁵⁵ tɕʰaŋ³⁵ tai²¹⁴ tu³⁵/ (นิสัยดุร้าย) (Yu, 2009, p.200)

นอกจากนี้ คำว่า 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนยังสามารถปรากฏร่วมกับคำเรียกอวัยวะอื่นๆ ในร่างกายเพื่อกลายเป็นคำใหม่ๆ เช่นคำว่า 心腹 /cin⁵⁵ fu⁵¹/ (ใจ-ท้อง) 心肝 /cin⁵⁵ kan⁵⁵/ (ใจ-ตับ) ฯลฯ คำว่า 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ในคำศัพท์เหล่านี้มักจะถูกจัดอยู่ในตำแหน่งแรก แสดงออกอย่างชัดเจนถึงแนวความคิดความมีอำนาจของ “ใจ” (“心”的主宰观念) ในวัฒนธรรมจีน กล่าวคือ “ใจ” ในร่างกายมนุษย์ยึดครองตำแหน่งปกครอง

โดยถือเอา “ใจ” เป็นศูนย์กลาง รักษาความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอวัยวะอื่นๆ เกิดเป็นความสัมพันธ์แบบวิภาษของภายในและภายนอกที่ตรงข้ามและเป็นเอกภาพกัน (Sun, 2011) รูปแบบความเข้าใจทางปรัชญาเกี่ยวกับอุปลักษณ์อวัยวะร่างกายที่เป็นเอกลักษณ์นี้ไม่เพียงแต่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎี “หยินหยาง” (“阴阳”) และ “ปญจธาตุ” (“五行”) ของการแพทย์แผนจีนโบราณ แต่ยังได้รับผลกระทบจากแนวคิดปรัชญาจีนโบราณอย่าง “มนุษย์และธรรมชาติหลอมรวมเป็นหนึ่ง” (“天人合一”) และ “มนุษย์และธรรมชาติสัมพันธ์ต่อกัน” (“天人相应”) จึงได้นำความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ของอวัยวะต่างๆ ในร่างกายถ่ายทอดโยงความหมายเข้ากับความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่งต่างๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่งอื่นๆ

ตำราหวงตี้เน่ยจิง (《黄帝内经》) ในฐานะที่เป็นรากฐานของทฤษฎีการแพทย์แผนจีน มีมุมมองเชื่อว่าร่างกายมนุษย์มีหัวใจเป็นแกนหลัก อวัยวะทั้งห้าเป็นศูนย์กลางของทั้งร่างกายที่เป็นอินทรียวัตถุ (He & He, 2006, p.50) ส่วนมุมมองแบบองค์รวมธรรมชาติและมนุษย์หลอมรวมเป็นหนึ่ง (天人合一整体观) ถือเป็นแนวความคิดพื้นฐานที่สุดของมุมมองดังกล่าว (Xian & Xiao, 2015) เนื่องจากอวัยวะต้นทั้ง 5 และอวัยวะกลางทั้ง 6 ของมนุษย์มีหน้าที่ทางสรีรวิทยาที่แตกต่างกัน ซึ่งมีหัวใจ ปอด ม้าม ตับ และไต เป็นระบบปฏิบัติงานหลักที่สามารถเชื่อมต่ออวัยวะอื่นๆ กับร่างกาย โดยผ่านเส้นลมปราณที่วิ่งอยู่ทั่วร่างกาย และหาระบบนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของหัวใจ ผ่านการไหลเวียน การแทรกของสารจำเป็น (精) ชี่ (气) เลือด (血) และสารน้ำ (津液) ประกอบเป็นการเชื่อมโยงที่ลึกซึ้ง เชื่อมสัมพันธ์กันอย่างสอดคล้องทั่วทั้งร่างกาย ร่วมกันทำการเผาผลาญสันดาปสิ่งต่างๆ ทั้งร่างกาย (Zheng, 2016) เกิดเป็นระบบอวัยวะในร่างกายที่สลับซับซ้อนอย่างมหาศาล

นอกจากนี้ ศาสตร์การแพทย์แผนจีนยังยึดทฤษฎีปญจธาตุ (五行学说) มาใช้เชื่อมโยงโครงสร้างร่างกายมนุษย์กับปรากฏการณ์และสสารทางธรรมชาติเข้าด้วยกัน โดยถือว่าร่างกายมนุษย์เป็นจักรวาลขนาดย่อมๆ และคิดพิจารณาเอาธาตุทั้งห้ากับอวัยวะทั้งห้าจากมุมมองแห่งปรัชญาปญจธาตุมาสัมพันธ์เกี่ยวโยงกัน นำคุณลักษณะและความคล้ายคลึงกันของธาตุทั้งห้า “ไม้ ไฟ ดิน ทอง น้ำ” กับอวัยวะทั้งห้าของมนุษย์ “ตับ หัวใจ ม้าม ปอด ไต” มาประสานสัมพันธ์กัน (Lin, 2014, p.16) โดยหลักของศาสตร์ปญจธาตุในการสรุปรวมความ จัดหมวด และเปรียบเทียบคือ ยึดความสอดคล้องกันของมนุษย์และธรรมชาติไว้เป็นหลัก ปญจธาตุเป็นใจกลาง โดยใช้อองค์ประกอบเวลาห้าฤดู องค์ประกอบทิศทั้งห้า และองค์ประกอบทั้งอวัยวะทั้งห้าของมนุษย์เป็นกรอบโครงร่างพื้นฐาน และแม้แต่การสรุปรวมความปรากฏการณ์ทางธรรมชาติไปจนถึงปรากฏการณ์ความเจ็บป่วยทางสรีระร่างกายของมนุษย์ ก็ยังยึดตามคุณลักษณะเช่นนี้ (Miao, 2006) ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิด “มนุษย์และธรรมชาติหลอมรวมเป็นหนึ่ง” ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ

ยิ่งไปกว่านั้น ตำราหวงตี้เน่ยจิงยังกล่าวถึงการแบ่งอารมณ์ความรู้สึกสัมพันธ์กับอวัยวะทั้ง 5 ว่า “หัวใจเกี่ยวข้องกับอารมณ์ดีใจ (心主喜); ปอดเกี่ยวข้องกับความเศร้าโศก (肺主悲); ม้ามเกี่ยวข้องกับความคิด (脾主思); ตับเกี่ยวข้องกับอารมณ์โกรธ (肝主怒); ไตเกี่ยวข้องกับความกลัว (肾主恐)” กล่าวคือ อวัยวะของคนและอารมณ์ความรู้สึกมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกันอวัยวะเหล่านี้และอารมณ์ความรู้สึกก็สัมพันธ์กับสรรพสิ่งในธรรมชาติและดำรงความสัมพันธ์แบบสอดคล้องกัน

(Shi, Liu, & Li, 2015, p.3) ยกตัวอย่างเช่น ตับ ในตำราหวังตี้เน่ยจิงบททฤษฎีหยินหยาง (阴阳应象大论) ได้บันทึกไว้ดังนี้ “ทิศตะวันออกกำเนิดลม, ลมกำเนิดไม้, ไม้กำเนิดรสเปรี้ยว, รสเปรี้ยวกำเนิดตับ, ตับกำเนิดเส้นเอ็น, เส้นเอ็นกำเนิดหัวใจ, ตับเกี่ยวข้องกับดวงตา” จะเห็นได้ว่าแพทย์แผนจีนนำส่วนภายในร่างกายอย่าง ตับและเส้นเอ็น กับอารมณ์และอวัยวะสัมผัสอย่าง “อารมณ์โกรธ รสเปรี้ยว และเสียงตะโกน” ตลอดจนปรากฏการณ์และสสารในธรรมชาติอย่างทิศตะวันออก ฤดูใบไม้ผลิ และลมเป็นต้น โดยการเชื่อมต่อผ่านธาตุทั้ง 5 อย่าง “ไม้” ประกอบขึ้นเป็นองค์รวมของ “ระบบไม้” (木系统) (Yan, 2012, p.10) อันถือเป็นข้อพิสูจน์อีกชั้นของมุมมองแบบองค์รวมที่ว่า “มนุษย์และธรรมชาติหลอมรวมเป็นหนึ่ง” มุมมองนี้ไม่เพียงแต่ริเริ่มส่งเสริมให้มองมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของจักรวาลเท่านั้น ที่สำคัญยังเน้นมุมมองแบบองค์รวมที่ว่า “รวมเป็นหนึ่งเดียว” (“合一”) และ “หนึ่งร่าง” (“一体”) ซึ่งเชื่อว่า มนุษย์กับธรรมชาติมีความกลมกลืนเป็นเอกภาพ มีความสัมพันธ์กันแบบพึ่งพาอาศัยกัน (Ding, 2015; Fang, 2003; Xu, 2003) ทุกสิ่งในโลกล้วนอยู่ในกรอบระหว่างองค์รวมและเอกภาพ มนุษย์และธรรมชาติเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด คุณสมบัติใดๆ ทางสรีรวิทยาและทางจิตวิทยาของร่างกายมนุษย์ไม่สามารถแยกออกจากธรรมชาติได้ (Zhang, 2007, pp.36-37)

นอกจากการอธิบายข้างต้นแล้ว การเกิดความหมายเชิงอุปลักษณ์ของ 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนยังสามารถสะท้อนให้เห็นผ่านมุมมองความสมดุลของการแพทย์แผนจีน (中医学平衡观) อีกด้วย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมจีนโบราณและแนวคิดทางปรัชญาจีนเช่นเดียวกัน จีนนับถือความสอดคล้องมาตั้งแต่สมัยโบราณ ให้ความสำคัญกับสมดุลสมมาตร (对称平衡) เน้น “หยินหยาง” (“阴阳”) และ “ความกลมกลืน” (“合和”) (Wang, 2001; Zuo, 2003) สำหรับ “หยินหยาง” หมายถึง สิ่งที่เป็นตรงกันข้าม ขณะที่ “ความกลมกลืน” หมายถึง สิ่งที่เป็นเอกภาพ (Sun, Wang, & Li, 2009, pp.57-58) คนจีนสมัยโบราณใช้ “หยินหยาง” และ “ความกลมกลืน” มาวิเคราะห์สิ่งที่เป็นตรงข้ามกัน สิ่งที่ขัดแย้งกัน ตลอดจนสิ่งที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จึงรู้จักต้นเหตุและกฎเกณฑ์พื้นฐานของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งต่างๆ มากยิ่งขึ้น การที่ได้นำแนวคิดปรัชญาอย่าง “หยินหยาง” และ “ความกลมกลืน” ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในศาสตร์การแพทย์แผนจีนเชื่อว่ามนุษย์เป็นองค์รวมของอินทรียัตถุ ภายในร่างกายมนุษย์เต็มไปด้วยปรากฏการณ์ที่ตรงกันข้ามและเป็นหนึ่งเดียวกัน ภายใต้สภาวะปกติทางสรีรวิทยาของร่างกายมนุษย์ จะรักษาความสมดุลของหยินและหยาง แต่หากปรากฏว่ามีด้านหนึ่งเสื่อมหรือมีสภาพด้านหนึ่งแกร่ง จะทำให้ระเบียบการทำงานทางสรีระร่างกายตามปกติรวน เกิดเป็นโรคทางสรีรวิทยา (Yu & Zhou, 2006; Yan, 2012, p.10; Sun, 2017) และสำหรับอวัยวะภายในที่เป็นรูปธรรมนั้น แพทย์แผนจีนเชื่อว่าในอวัยวะก็มีแบ่งหยินหยาง อวัยวะต้นเป็นหยิน ส่วนอวัยวะกลางเป็นหยาง ดังนั้นอวัยวะต้นทั้ง 5 (ตับ หัวใจ ม้าม ปอด ไต) และอวัยวะกลางทั้ง 6 (ถุงน้ำดี ลำไส้เล็ก กระเพาะอาหาร ลำไส้ใหญ่ กระเพาะปัสสาวะ)⁶ ต่างแบ่งแยกสอดคล้องกันแบบหนึ่งต่อหนึ่ง และอวัยวะกลางทั้ง 6 ก็เป็นบริวารของอวัยวะต้นทั้ง 5 (Sun & Zheng, 2012) ความสอดคล้องแบบหนึ่งต่อหนึ่งของอวัยวะแบบนี้ตลอดจนลักษณะบริวารนี้ แสดงให้เห็นเด่นชัดยิ่งขึ้นถึงฐานะบทบาทและความสำคัญของ “ใจ” ผ่านการใช้เป็นอุปลักษณ์ในภาษาจีน ตลอดจนหน้าที่ความร่วมมือของ

หัวใจกับอวัยวะอื่นๆ ดังที่งานวิจัยของยวี่หนิง (Yu, 2009, p.369) ได้เสนอว่า “ใจ” ถูกสร้างมโนทัศน์ว่าเป็น “ผู้ปกครองประเทศ” ขณะที่อวัยวะต้นทั้ง 5 กับอวัยวะกลางทั้ง 6 ถูกสร้างมโนทัศน์ว่าเป็น “เจ้าหน้าที่รัฐบาลกลาง”

5. สรุปและอภิปรายผล

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์มุ่งที่ศึกษาและวิเคราะห์อุปลักษณะ 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีน เฉพาะกรณีที่ว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ปรากฏร่วมกับคำเรียกอวัยวะอื่นๆ และอธิบายถึงกระบวนการกลายเป็นอุปลักษณะที่ปรากฏในข้อมูลภาษาที่นำมาศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานในประเด็นเกี่ยวกับอุปลักษณะมโนทัศน์และการหลอมรวมความคิด เพื่อให้ทราบว่าคำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) เป็นอุปลักษณะและมีความหมายเปรียบเทียบที่อ้างถึงมนุษย์และคุณสมบัติต่างๆ ของมนุษย์ อย่างกิจกรรมทางความคิด อารมณ์ความรู้สึก ลักษณะนิสัย ฯลฯ ความหมายเปรียบเทียบเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงระบบมโนทัศน์หรือมุมมองวิธีการคิดของผู้ใช้ภาษาจีนที่มีต่อเรื่อง 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) อย่างไร

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า อุปลักษณะ 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ในภาษาจีนยังเกิดจากกระบวนการหลอมรวมความคิด (conceptual blending process) กรณีที่ว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ปรากฏร่วมกับคำเรียกอวัยวะต่างๆ เพื่อกลายเป็นคำใหม่พร้อมมีความหมายใหม่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการหลอมรวมความคิดจากคุณสมบัติทางความหมายของคำในพื้นที่ความคิดรับเข้าสองพื้นที่ได้อาศัยคุณสมบัติทางความหมายที่สำคัญร่วมกันในพื้นที่ความคิดสามัญถ่ายทอดและโยงความสัมพันธ์ไปสู่พื้นที่ความคิดหลอมรวม จนทำให้สรรคสร้างโครงสร้างความหมายใหม่ในพื้นที่ความคิดหลอมรวม ซึ่งพื้นที่ความคิดหลอมรวมนอกเหนือจากครอบคลุมโครงสร้างความหมายในพื้นที่ความคิดสามัญแล้ว ยังได้คัดเลือกส่วนของโครงสร้างในสองพื้นที่ความคิดรับเข้าไว้ด้วยเพื่อสร้างโครงสร้างความหมายใหม่ขึ้น โดยผ่านกระบวนการการประกอบภาษา การทำให้ความหมายสมบูรณ์ และการแผ่ขยายความ จะเห็นได้ว่า การหลอมรวมความคิดนอกจากเป็นจุดสำคัญในการสร้างความหมายใหม่แล้ว การที่ทำให้ความหมายเปรียบเทียบของคำว่า 心 /ein⁵⁵/ (ใจ) ได้เกิดขึ้นนั้นยังเป็นผลลัพธ์ของการปฏิสัมพันธ์แบบพลวัตของพื้นที่ความคิดดังกล่าว กระบวนการนี้จึงสนับสนุนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอุปลักษณะมโนทัศน์ (Kövecses, 2002; Lakoff & Johnson, 1980) และการหลอมรวมความคิด (Fauconnier, 1996; 1997; 2001; Fauconnier & Turner, 1998; 2002) ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีสำคัญด้านภาษาศาสตร์ปริชานที่เชื่อกันอย่างกว้างขวางว่า การใช้อุปลักษณะมีใช้กระบวนการวิธีทางภาษาเพื่อให้ได้มาด้วยวาหะแห่งสำนวนการประพันธ์ โดยการใช้อยู่คำประพันธ์อันวิจิตรเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการรับรู้ และรูปแบบความคิดอันสากลของมนุษย์ ในการประมวลองค์ความรู้ ซึ่งสามารถอธิบายและทำการสรุปอนุมานได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล

ยิ่งไปกว่านั้น ตามแนวคิดทฤษฎีด้านภาษาศาสตร์ปริชาน อุปลักษณะเป็นกลไกทางปริชานอันสำคัญอย่างหนึ่งที่น่าจะนอกเหนือจากทำให้เข้าใจระบบความคิดหรือระบบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาแล้ว และยังทำให้เรียนรู้และเข้าถึงภูมิหลังทางวัฒนธรรมในแต่ละสังคมอีกด้วย อาจเนื่องจากภาษา วัฒนธรรม และความคิดของผู้ใช้ภาษามีความสัมพันธ์กันอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ หากมีการศึกษาอุปลักษณะในวงกว้างจะทำให้เข้าใจระบบความคิด และทราบถึงวัฒนธรรมทางสังคมได้ครอบคลุมมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันนี้ การศึกษาอุปลักษณะ

ตามทฤษฎีการหลอมรวมความคิดยังคงมีน้อยมากไม่ว่าจะเป็นภาษาจีนหรือภาษาอื่นๆ จึงเป็นแง่มุมใหม่ด้านภาษาศาสตร์ปริชานซึ่งควรได้รับการวิจัยและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในอนาคต

เชิงอรรถ

¹ ความเข้าใจทฤษฎีหยินหยางในรูปแบบประสบการณ์ตรงที่สุดคือ โลกหมุนรอบตัวเอง ซึ่งส่งผลต่อกลางวันกลางคืนมีการสลับสับเปลี่ยนแทนที่กัน ทำให้จังหวะชีวิตร่างกายสอดคล้องกันไปด้วย ดังนั้น ทฤษฎีหยินหยางจึงถูกยอมรับและนำมาใช้ในวงกว้าง ส่วนความเข้าใจทฤษฎีปัญญาธาตุในรูปแบบประสบการณ์ตรงที่สุดคือ การโคจรของโลก ซึ่งส่งผลต่อฤดูกาลเปลี่ยนแปลงแทนที่กัน ทำให้กิจกรรมชีวิตของร่างกายมนุษย์ก็มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังนั้นจึงปรากฏเป็นหลักเกณฑ์ของห้าฤดู ได้แก่ ฤดูใบไม้ผลิมีการเกิด (春生) ฤดูร้อนมีการเติบโต (夏长) เติบโตในฤดูร้อนยาวนาน และมีการเปลี่ยนแปลง (长夏化) ฤดูใบไม้ร่วงมีการเก็บเกี่ยว (秋收) และฤดูหนาวมีการกักเก็บกักตุน (冬藏) สำหรับปัญญาธาตุนั้น จึงเป็นการยกระดับและการสรุปรวบย่อต่อกฎของชีวภาพทางธรรมชาติดังกล่าวให้เป็นนามธรรม (Shi, 2016)

² “ทฤษฎีวัตถุทั้งห้า” (“五材说”) หมายถึง ปัญญาธาตุก่อตัวเป็นสรรพสิ่งจากวัตถุพื้นฐาน 5 ชนิด (Shi, 2016, p.23)

³ “ทฤษฎีห้าทิศ” (“五方说”) หมายถึง ตำแหน่งทิศทาง 5 ทิศ ได้แก่ ตะวันตก ตะวันออก ใต้เหนือ และภาคกลาง ดังนั้น คนจีนโบราณจึงมีแนวคิดที่ความหมายเดิมของปัญญาธาตุนั้นหมายถึงทิศทั้ง 5 ทิศ (Shi, 2016, p.23)

⁴ แนวความคิด “มนุษย์และธรรมชาติสัมพันธ์ต่อกัน” (“天人相应”) เริ่มต้นมาจากประโยค “มนุษย์สอดคล้องกับธรรมชาติ” (“人与天地相应也”) ในตำรา หลิงซู บทเสียเค่อ (《灵枢·邪客》) เป็นลำดับแรกสุดสำหรับ “ธรรมชาติ” (天) นั้นหมายรวมถึงโลกแห่งธรรมชาติทั้งหมดที่นอกเหนือเสียจากร่างกายมนุษย์ (Wu, 1998; Sheng, 2003) ส่วน “มนุษย์” (人) บ่งชี้ถึงโครงสร้างร่างกายมนุษย์ ปรากฏการณ์ทางสรีระ ไปจนถึงโรคภัยไข้เจ็บ (Gao & Hu, 2010, p.72) อีกทั้ง “สอดคล้อง” (应) มีความหมายสองนัย หนึ่งคือสอดคล้องคู่เคียง กล่าวคือ มนุษย์เป็นผลของธรรมชาติ การดำรงอยู่ของมนุษย์เป็นไปตามกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติ มนุษย์เป็นฐานะผู้อยู่ภายใต้ สองคือปรับตัวสอดคล้องกัน โดยมนุษย์สามารถมีอิทธิพลส่งผลให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบสัมพันธ์ต่อธรรมชาติได้ รักษาความเป็นเสถียรภาพโดยผ่านการปรับตัวได้ (Han & Han, 2010)

⁵ แนวความคิด “มนุษย์และธรรมชาติหลอมรวมเป็นหนึ่ง” (“天人合一”) เป็นแก่นแท้แห่งวัฒนธรรมจีนโบราณ โดยสารัตถะแห่งความคิดของ “มนุษย์และธรรมชาติหลอมรวมเป็นหนึ่ง” ส่อถึงนัยที่มนุษย์เป็นส่วนประกอบหนึ่งของโลกธรรมชาติ เป็นองค์ประกอบร่วมที่สัมพันธ์ต่อกันกับชะตาแห่งธรรมชาติ (Cheng, Yang, & Wang, 2018, p.720) แพทย์แผนจีนในสมัยโบราณได้นำทฤษฎีภาพรวมปัญญาธาตุมาประยุกต์ใช้ในร่างกายของคน โดยอาศัยหลักการคิดเรื่อง “ธรรมชาติกับมนุษย์หลอมรวมเป็นหนึ่ง” ซึ่งได้นำปัญญาธาตุ (ไม้, ไฟ, ดิน, โลหะ, น้ำ) ถ้ายองกับอวัยวะภายในทั้งห้าของร่างกายมนุษย์ (ตับ, หัวใจ, ม้าม, ปอด, ไต) ส่วนการทำงานระหว่างอวัยวะทั้ง 5 ยังมีการแบ่งเป็นลักษณะการสนับสนุน (相生) การข่ม (相克) และการควบคุมซึ่งกันและกัน (互相制约) อีกด้วย (Lin, 2014, p.28)

⁶ แพทย์แผนจีนเชื่อกันอย่างแพร่หลายว่า “อวัยวะตัน” และ “อวัยวะกลวง” มีการทำงานสอดคล้องกัน อวัยวะตันทั้ง 5 สอดคล้องกับอวัยวะกลวงทั้ง 6 ซึ่งอวัยวะกลวงทั้ง 6 นั้นโดยปกติแล้วประกอบด้วยถุงน้ำดี ลำไส้เล็ก กระเพาะอาหาร ลำไส้ใหญ่ กระเพาะปัสสาวะ และซานเจียว (三焦) แต่ในที่นี้ ซานเจียวที่เป็นส่วนหนึ่งของอวัยวะกลวงทั้ง 6 เป็นแนวคิดที่มีเฉพาะในทฤษฎีอวัยวะภายในของแพทย์แผนจีน ทั้งยังเป็นอวัยวะกลวงที่ถกเถียงกันเป็นอย่างมากเช่นกัน นักวิชาการบางคนเชื่อว่าซานเจียวเป็นอวัยวะในร่างกายที่มีชื่อแต่ไร้รูป และถูกเรียกว่า “อวัยวะโดดเดี่ยว” (孤腑) (Zhang, 2005; Zhou, 2011) ในความเป็นจริงแล้ว ซานเจียวไม่ได้มีรูปร่างเฉพาะ แต่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานได้ อีกทั้งยังไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างอวัยวะตันกับอวัยวะกลวง ดังนั้น ในอวัยวะกลวงทั้ง 6 มีเพียงซานเจียวเท่านั้นที่การทำงานไม่ได้สอดคล้องกับอวัยวะตันทั้ง 5 (Liu & Wang, 2010, p.747; Wang, 2016)

เอกสารอ้างอิง

- Benczes, R. (2006). *Creative compounding in English: The semantics of metaphorical and metonymical noun-noun combinations* (Vol. 19). Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- CASS Institute of Linguistics Dictionary. (2016). *The contemporary of Chinese dictionary* (7th ed.) [现代汉语词典 (第 7 版)]. Beijing: The commercial press. (in Chinese)
- Chen, D. (2014). A brief analysis of the origin and formation of Yin, Yang and the theory of five elements [略论阴阳五行学说的起源与形成]. *Journal of Xihua University (Philosophy & Social Sciences)*, 33(2), 1-5. (in Chinese)
- Cheng, L., Yang, J. & Wang, Y. (2018). Studying on the philosophical implication and value expansion of traditional Chinese medicine culture in traditional Chinese culture [中医药文化在中华传统文化中的哲学意蕴及其价值拓展]. *Chinese Health Service Management*, (9), 717-720. (in Chinese)
- Dang, Sh. (2017). The concept of harmony in the culture of Yin-yang and the five elements in the Pre-Qing dynasty era [先秦阴阳五行文化中的“和合”美学观念]. *Journal of Northwest University (Philosophy and Social Sciences Edition)*, (06), 111-119. (in Chinese)
- Ding, W. (2015). Formation and evolvement of the concept of “unity of man and nature” [中国“天人合一”思想的形成与发展]. *Tangdu Journal*, 31(6), 1-18. (in Chinese)
- Evans, V., & Green, M. (2006). *Cognitive linguistics: An introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Fang, K. (2003). “The unity of man and nature” and the ecological wisdom of ancient China [“天人合一”与中国古代的生态智慧]. *Social Science Front*, (4), 207-217. (in Chinese)

- Fang, L., & Jiang, W. (2013). “Heart as a thinking organ”: A philosophical interpretation of metaphoric thinking “heart” and corpus analysis [“心为思官”: 汉语“心”的思维隐喻哲学疏解及语料分析]. *Journal of Zhejiang Ocean University (Humanities Science)*, 30(5), 37-41. (in Chinese)
- Fauconnier, G. (1985). *Mental spaces*. Cambridge, MA, US: The MIT Press.
- Fauconnier, G. (1994). *Mental spaces: Aspects of meaning construction in natural language*. Oxford: Cambridge University Press.
- Fauconnier, G. (1997). *Mappings in thought and language*. Oxford: Cambridge University Press.
- Fauconnier, G. (1998). Mental spaces, language modalities, and conceptual integration. *The New Psychology of Language: Cognitive and Functional Approaches to Language Structure*, 1, 230.
- Fauconnier, G. (2001). Conceptual blending and analogy. In D. Gentner, K. J. Holyoak, & B. N. Kokinov (Eds.), *The analogical mind: Perspectives from cognitive science* (pp.255-285). Cambridge, MA, US: The MIT Press.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities*. New York: Basic Books.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (1994). *Conceptual projection and middle spaces*. San Diego: Department of Cognitive Science, University of California.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (1996). *Blending as a central process of grammar: Conceptual structure, discourse, and language*. Stanford: CSLI Publications.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (1998). Conceptual integration networks. *Cognitive Science*, 22(2), 133-187.
- Fauconnier, G., & Sweetser, E. (1996). *Spaces, worlds, and grammar*. Chicago: University of Chicago Press.
- Feng, J. (2012). *Metaphorization of Xin and its translation strategies — A corpus-based on Hong Lou Meng*. Master of Arts (English Language and Literature). Faculty of Foreign Language, Tianjin Normal University.
- Gao, X., & Hu, L. (2010). *Dictionary of Chinese acupuncture and moxibustion [中国针灸学词典]*. Jiangsu: Jiangsu Science and Technology Press. (in Chinese)
- Han, J., & Han, Y. (2010). On the scientific connotation of “heaven and man corresponding” [论“天人相应”的科学内涵]. *Chinese Journal of Ethnomedicine and Ethnopharmacy*, 19(8B), 63-63+. (in Chinese)

- He, J. (2008). *Metaphorical study of Xin in Chinese philosophical discourse*. Master of Arts (Foreign Linguistics and Applied Linguistics). Faculty of Foreign Language, Changsha University of Science and Technology.
- He, W., & He, L. (2006). The contribution of “Huangdi Neijing” to modern medical psychology [《黄帝内经》对现代医学心理学的贡献]. *Jiangsu Journal of Traditional Chinese Medicine*, 27(6), 50-51. (in Chinese)
- Huang, Q. (2014). *A study on the cognitive features of heart in Xi You Ji*. Master of Arts (Foreign Linguistics and Applied Linguistics). Faculty of Foreign Language. Guangxi University for Nationalities.
- Jia, Ch., & Yang, Y. (2010). Integration of Yin-Yang and five elements theory and construction of TCM theory system [阴阳五行学说的集成与中医理论体系的构建]. *Chinese Journal of Basic Medicine in Traditional Chinese Medicine*, (1), 10-12. (in Chinese)
- Jia, Ch., Guo, J., Zhu, L., & Hou, X. (2014). Reconstructing the structural drawing of Qi-Yin and Yang- five elements in TCM [重构中医学气-阴阳-五行结构图]. *World Chinese Medicine*, (11), 1439-1442. (in Chinese)
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: A practical introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphors we live by*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Li, S., & Yang, F. (2015). From the TCM “Heart” generation to see TCM saying “heart possession” of spirit [中医“心”的发生学看“心主藏神”]. *World Journal of Sleep Medicine*, 2(2), 70-72. (in Chinese)
- Liang, N. (2007). The cultural meaning of “The five elements mixing five” and Its scientific value [“五行配五”的文化含义及其科学价值]. *The Northern Forum*, 2, 80-84. (in Chinese)
- Lin, J. (2005). *On the relationship between Yin Yang and five elements theory and traditional Chinese arts* [论阴阳五行学说与中国传统艺术的关系]. Master of Arts (Literature and Art), Chongqing Normal University. (in Chinese)
- Lin, Y. (2014). *Research on the conceptual metaphor of “five elements” based on cognitive psychology and cognitive linguistics* [基于认知心理语言的五行概念隐喻研究]. Doctoral dissertation (TCM clinical basics), Beijing University of Chinese Medicine. (in Chinese)
- Liu, Sh., Yang, G., & Wang, X. (2015). Analysis of “heart and small intestine exterior-interior” [“心与小肠相表里”浅释]. *Journal of Chinese Medicine*, 30(3), 376-377. (in Chinese)

- Liu, Y., & Han, J. (2014). Discussion on scientific connotation of theory of Yin-Yang and five elements [阴阳五行的科学内涵]. *Chinese Archives of Traditional Chinese Medicine*, 32(3), 468-471. (in Chinese)
- Liu, Y., & Wang, B. (2010). On the essence of the triple energizer [论三焦实质]. *Chinese Journal of Basic Medicine in Traditional Chinese Medicine*, 16(9), 747-748. (in Chinese)
- Miao, L. (2006). On the five elements theory [论五行学说]. *Journal of Liaoning University of Traditional Chinese Medicine*, 8(2), 11-12. (in Chinese)
- Oakley, T. V. (1998). Conceptual blending, narrative discourse, and rhetoric. *Cognitive linguistics (includes cognitive linguistic bibliography)*, 9(4), 321-360.
- Qin, Y., Chen, H., Tian, L., & Hua, B. (2013). Discussion on “He”, the Core of Yin-yang and Five Elements Doctrine in TCM [浅论中医之阴阳五行核心是“和”]. *World Chinese Medicine*, 1, 38-39. (in Chinese)
- Sheng, X. (2003). A brief discussion of “heaven and man corresponding” and health preservation using TCM [浅谈天人相应与中医养生]. *Yunnan Journal of Traditional Chinese Medicine and Materia Medica*, 24(1), 41-41. (in Chinese)
- Shi, Y. (2016). *Research on metaphorical thinking and metaphorical discourse in the context of Yin-yang and five-elements in TCM* [阴阳五行语境下的中医隐喻思维与隐喻话语研究]. Doctoral dissertation (Foreign Linguistics and Applied Linguistics). Faculty of Foreign Language. Nanjing Normal University. (in Chinese)
- Shi, Y. (2018). Reasonable-defects-reparation: A study of the theory of Yin and Yang of traditional Chinese medicine based on metaphorical mapping [合理·缺陷·弥补: 基于隐喻映射的中医阴阳学说研究]. *Journal of Basic Chinese Medicine*, 24(2), 190-192. (in Chinese)
- Shi, Y., Liu, Y., & Li, H. (2015). Research on the semantic expression of multivariate metaphor systems in “Huangdi Neijing” [《黄帝内经》多元隐喻系统的语义表达研究]. *Journal of Guiyang College of Traditional Chinese Medicine*, (03), 1-4. (in Chinese)
- Sun, Ch., Wang, Z., & Li, C. (2009). Research on the concept of harmony and health preservation in “Huangdi Neijing” [《黄帝内经》和合养生观]. *Modern Traditional Chinese Medicine*, (6), 57-58. (in Chinese)
- Sun, G., & Zheng, H. (2012). *Basic theory of Chinese medicine* [中医基础理论]. Beijing: China Press of Traditional Chinese Medicine. (in Chinese)

- Sun, Y. (2011). Chinese philosophical interpretation of “heart” metaphorical polysemous network in modern Chinese [现代汉语“心”隐喻义群网络的中国古典哲学疏解]. *Journal of Xi'an Jiaotong University (Social Sciences)*, 31(6), 78-83. (in Chinese)
- Sun, Z. (2017). An analysis of balance in traditional Chinese medicine [中医学平衡观探析]. *Traditional Chinese Medicinal Research*, 30(7), 6-8. (in Chinese)
- Tan, Q. (2016). On the concept of Taoist universe and its ecological significance from the theory of Yin-yang and five elements [从阴阳五行说看道教宇宙生成观及其生态意义]. *Social Sciences Review*, 31(10), 111-115. (in Chinese)
- Ungerer, F., & Schmid, H. (2006). *An introduction to cognitive linguistics* (2nd ed.). London: Longman.
- Wang, Sh. (2016). *A metaphorical cognitive study of “traditional Chinese medicine channel theory”* [“中医通道理论”的隐喻认知研究]. Doctoral dissertation (TCM clinical basics), Beijing University of Chinese Medicine. (in Chinese)
- Wang, X. (2001). *The study on Hehe thought in TCM* [中医学合和思想的研究]. Doctoral dissertation (Basic Theory of TCM). Shandong University of Traditional Chinese Medicine. (in Chinese)
- Wang, Y. (2005). The experiential of language--viewing the view of language experience from the perspective of experience philosophy and cognitive linguistics [语言的体验性—从体验哲学和认知语言学看语言体验观]. *Foreign Language Teaching and Research (Bimonthly)*, 37(1), 37-43. (in Chinese)
- Wang, Y. (2006). *A cognitive study on polysemy: A case study of heart*. Master of Arts (Foreign Linguistics and Applied Linguistics). Faculty of Foreign Language. Harbin Institute of Technology.
- Wang, H., & Yan, S. (2011). On the harmony between man and nature in the system of Viscera state [论藏象体系的天人气化和谐]. *Chinese Archives of Traditional Chinese Medicine*, 29(10), 2296-2297. (in Chinese)
- Wang, Z., & He, Y. (2007). A brief discussion on the heart lies in the small intestine [简论心与小肠相表里]. *Chinese Journal of Basic Medicine in Traditional Chinese Medicine*, 13(3), 178. (in Chinese)
- Wu, E. (2004). On the metaphorical cognitive system of “Xin” in Chinese [论汉语“心”的隐喻认知系统]. *Language Teaching and Linguistic Studies*, 6, 49-55. (in Chinese)
- Wu, Z. (1998). The view for life of “heaven and man corresponding” [“天人相应”的生命观]. *Chinese Journal of Basic Medicine in Traditional Chinese Medicine*, 4(12), 50-51. (in Chinese)

- Xian, X., & Xiao, X. (2015). Re-discussion about holism of traditional Chinese medicine [再论中医整体观]. *Jilin Journal of Traditional Chinese Medicine*, 35(2), 113-115. (in Chinese)
- Xing, Y. (2004). The theory of Yin-Yang and five elements and primitive thinking [阴阳五行学说与原始思维]. *Journal of Nanjing University of Traditional Chinese Medicine (Social Science Edition)*, 5(1), 1-3. (in Chinese)
- Xu, Ch. (2003). The doctrine of “harmony of the heaven and man” and the contemporary revelation [“天人合一”思想及其当代启示]. *Journal of Southwest China Normal University (Natural Science Edition)*, 29(3), 26-31. (in Chinese)
- Xu, K. (1999). The theory of Yin and Yang five elements: The cosmic interpretation system in ancient China [阴阳五行学说: 中国古代的宇宙解释系统]. *Journal of Nanjing University of Science and Technology (Social Sciences Edition)*, (4), 1-6. (in Chinese)
- Xu, Sh. (2016). The interpretation of the body-emotion metaphor in Chinese based on mental causation — the study of body-emotional language expression ii [心理因果性视域下汉语身体—情感隐喻解读——身体—情感语言表达研究之二]. *Foreign Language Education*, 37(3), 1-7. (in Chinese)
- Yan, Q. (2012). *The research on comparison of Chinese and Korean human internal organs sayings from the metaphor cognition angle* [汉韩人体内脏器官熟语的隐喻认知比较研究]. Master of Arts (Linguistics and Applied Linguistics), Hunan University. (in Chinese)
- Yi, D. (2017). Discussion on Yin-Yang and five elements theory and its application in modern education [论阴阳五行学说及其在现代教学中的应用]. *Journal of Liancheng University: Social Sciences Edition*, (2), 124-129. (in Chinese)
- Yu, H., & Zhou, H. (2006). On the essence of the view of Yin and Yang balance in traditional Chinese medicine [试述中医阴阳平衡观的实质]. *Chinese Archives of Traditional Chinese Medicine*, 24(6), 1074-1075. (in Chinese)
- Yu, L., & Ma, S. (2018). Looking at the thought of “harmony between man and nature” in TCM from the ancient Medical Case [从古代医案看中医天人合一思想]. *Global Chinese Medicine*, 11(1), 107-109. (in Chinese)
- Yu, N. (2009). *The Chinese heart in a cognitive linguistic perspective: Culture, body and language*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Zhang, Sh. (2007). The thought of “unity of man and nature” in ancient China [中国古代的“天人合一”思想]. *QIUSHI*, 7, 34-37. (in Chinese)

- Zhang, X. (2005). The original of sanjiao (triple energizer) [三焦真原]. *Journal of Shandong University of TCM*, 29(5), 342-345. (in Chinese)
- Zhang, Y. (2017). *Ideology study of Yin-Yang and five elements theory in Lao Zi* [《老子》阴阳五行思想研究]. Doctoral dissertation (Specialized History), Central China Normal University. (in Chinese)
- Zheng, H. (2016). *Basic theory of Chinese medicine* [中医基础理论]. Beijing: China Press of Traditional Chinese Medicine. (in Chinese)
- Zhou, B. (2011). Sanjiao's entities and name and its relationship with Xinzhu [三焦的实体, 命名及与心主的表里关系]. *Journal of Liaoning University of TCM*, 13(4), 118-120. (in Chinese)
- Zhou, X. (2012). On the guiding ideology of TCM from the theory of Yin-yang five elements [从阴阳五行学说看中医学的指导思想]. *Chinese Community Doctors*, 14(23), 165. (in Chinese)
- Zhu, L., & Xu, F. (2015). A brief discussion on the theory of Yin-yang and five elements in China and the Onmyoryou in Japan [中国阴阳五行学说与日本阴阳寮之浅谈]. *Journal of Mudanjiang University*, 24(1), 145-146. (in Chinese)
- Zhu, M. (2000). Comparative study on the holistic frames of Yin-Yang five elements theory and four elements humor theory [阴阳五行学说与四行体液学说宏观框架体系的比较研究]. *Journal of Beijing University of Traditional Chinese Medicine*, 23(1), 1-5. (in Chinese)
- Zuo, Y. (2003). The prevalence quality and dialectical significance of Yin-Yang [阴阳和合的普遍特性及其辩证意义]. *Journal of South-Central University for Nationalities (Humanities and Social Sciences)*, 23(1), 76-79. (in Chinese)

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 คำศัพท์ที่เกิดจากคำว่า 心 /cin⁵⁵/ (ใจ) ประสมรวมกับคำเรียกอวัยวะอื่นๆ ในภาษาจีน

ลำดับ	คำภาษาจีน	สัทอักษร	ความหมายประจำคำ	ความหมายหลอมรวม
1	心头	/cin ⁵⁵ t ^h ou ³⁵ /	ใจ+หัว	ในใจ
2	心眼	/cin ⁵⁵ ian ²¹⁴ /	ใจ+ตา	จิตใจและเจตนาที่แสดงต่อบุคคลอื่น; เฉลียวฉลาด; ขี้ระแวง

ลำดับ	คำภาษาจีน	สัทอักษร	ความหมาย ประจำคำ	ความหมายหลอมรวม
3	心目	/ <i>ein</i> ⁵⁵ <i>mu</i> ⁵¹ /	ใจ+ตา	ความจำ; ความคิด; จิตใจที่ขมสิ่งของ
4	心肠	/ <i>ein</i> ⁵⁵ <i>tɕ^haŋ</i> ³⁵ /	ใจ+ลำไส้	จิตใจ (ที่มีจุดประสงค์); น้ำใจ (ที่มีจุดประสงค์); ลักษณะนิสัยของคน
5	心血	/ <i>ein</i> ⁵⁵ <i>eye</i> ⁵¹ /	ใจ+เลือด	สติปัญญาและกำลัง
6	心肝	/ <i>ein</i> ⁵⁵ <i>kan</i> ⁵⁵ /	ใจ+ตับ	จิตใจ (อันดีงาม); น้ำใจ (อันดีงาม); ขวัญใจ; แก้วตา; บุคคลที่รักที่สุด
7	心腹	/ <i>ein</i> ⁵⁵ <i>fu</i> ⁵¹ /	ใจ+ท้อง	คนที่รู้จักและสนิทกัน
8	心胆	/ <i>ein</i> ⁵⁵ <i>tan</i> ²¹⁴ /	ใจ+ถุงน้ำดี	จิตจำนนอันแน่วแน่และความกล้าหาญ; ความกล้าในการตัดสินใจ
9	心胸	/ <i>ein</i> ⁵⁵ <i>eyŋ</i> ⁵⁵ /	ใจ+หน้าอก	น้ำใจ
10	心肋	/ <i>ein</i> ⁵⁵ <i>eie</i> ³⁵ /	ใจ+ซี่ข้าง	จุดสำคัญ
11	心髓	/ <i>ein</i> ⁵⁵ <i>suei</i> ²¹⁴ /	ใจ+ไขกระดูก	ก้นบึ้งหัวใจ; ส่วนลึกในหัวใจ
12	心骨	/ <i>ein</i> ⁵⁵ <i>ku</i> ²¹⁴ /	ใจ+กระดูก	ปณิธาน; ความทะเยอทะยาน; ความเด็ดเดี่ยวแน่วแน่ โดยปกติมักจะใช้คำว่า 主心骨 / <i>tɕu</i> ²¹⁴ <i>ein</i> ⁵⁵ <i>ku</i> ²¹⁴ / (แกน-ใจ-กระดูก) ในภาษาจีน หมายถึง บุคคลหรือสิ่งที่เป็นแกน สำคัญ

ตารางที่ 2 ระบบการจัดกลุ่มของปรัชญาธาตุ (ปรับปรุงมาจาก Yu, 2009, p.107)

ปรัชญาธาตุ (五行)	ธาตุไม้ (木)	ธาตุไฟ (火)	ธาตุดิน (土)	ธาตุโลหะ (金)	ธาตุน้ำ (水)
มนุษย์ (Human)					
ห้าอวัยวะตัน (五脏)	ตับ (肝)	หัวใจ (心)	ม้าม (脾)	ปอด (肺)	ไต (肾)

ปญฺจธาตุ (五行)	ธาตุไม้ (木)	ธาตุไฟ (火)	ธาตุดิน (土)	ธาตุโลหะ (金)	ธาตุน้ำ (水)
ห้าอวัยวะกลาง (五腑)	ถุงน้ำดี (胆)	ลำไส้เล็ก (小肠)	กระเพาะอาหาร (胃)	ลำไส้ใหญ่ (大肠)	กระเพาะ ปัสสาวะ (膀胱)
ห้าเนื้อเยื่อ (五体)	เอ็น (筋)	เส้นเลือด (脉)	กล้ามเนื้อ (肉)	ผิวหนังและขน (皮)	กระดูก (骨)
ห้าอารมณ์ (五志)	โกรธ (怒)	ดีใจ (喜)	ครุ่นคิด (思)	เศร้า (忧)	กลัว (恐)
ห้าทวาร (五窍)	ตา (目)	ลิ้น (舌)	ปาก (口)	จมูก (鼻)	หู (耳)
ห้าเสียง (五声)	ตะโกน (呼)	หัวเราะ (笑)	ร้องเพลง (歌)	ร้องไห้ (哭)	คราง (吟)
ธรรมชาติ (Nature)					
ห้าทิศ (五方)	ตะวันออก (东)	วันตก (南)	กลาง (中)	ใต้ (西)	เหนือ (北)
ห้าฤดูกาล (五季)	ใบไม้ผลิ (春)	ร้อน (夏)	ปลายร้อน (长夏)	ใบไม้ร่วง (秋)	หนาว (冬)
ห้าอากาศ (五气)	ลม (风)	ร้อน (暑)	ชื้น (湿)	แห้ง (燥)	เย็น (寒)
ห้าสี (五色)	เขียว (青)	แดง (赤)	เหลือง (黄)	ขาว (白)	ดำ (黑)
ห้ารสชาติ (五味)	เปรี้ยว (酸)	ขม (苦)	หวาน (甘)	เผ็ด (辛)	เค็ม (咸)
ห้ากลิ่น (五臭)	กลิ่นสาบ (膻)	กลิ่นเผาไหม้ (焦)	กลิ่นหอม (香)	กลิ่นคาว (腥)	กลิ่นเน่า (朽)

ป็นุจธาตุ (五行)	ธาตุไม้ (木)	ธาตุไฟ (火)	ธาตุดิน (土)	ธาตุโลหะ (金)	ธาตุน้ำ (水)
ห้าธัญพืช (五谷)	ข้าวสาลี (麦)	ข้าวโพด (黍)	ธัญพืช (稷)	ต้นข้าว (稻)	ถั่ว (豆)
ห้าปศุสัตว์ (五畜)	แพะ (羊)	ไก่ (鸡)	ควาย (牛)	สุนัข (犬)	สุกร (豕)